

Şâbânî-Kuşadavî Mektuplaşma Geleneğinin Devamı: Mehmet Ali Yitik'in Nuh Naci Erdem'e Mektupları

Continuing the Tradition of Sha'bani-Kushadavi Correspondence: The Letters from Mehmet Ali Yitik to Nuh Naci Erdem

Adalet Çakır Çağlı¹

ÖZ

Süfi mektupları tasavvuf yazımının teşekkülünden günümüze kadar literatür bakımından önemini muhafaza etmektedir. 10. asırda Ebû Nasr Serrâc mektupların önemine dikkat çekmiş ve özellikle sûflerin diline aşina olmak için onların mektuplarını okumayı tavsiye etmiştir. Güvenli bir yol olması ve uzak mesafelere ulaştırılması gibi birtakım sebepler sûfleri mektup yazmaya sevk etmiştir. Tasavvuf erbabı kimi zaman haldaşları olan sufiler ile haberleşmek, kimi zaman muârizları ile tartışmak, kimi zaman da ulemâ ile ilmî bir meselede fikir teâtisi için bazen de devlet ricâline tavsiye ve uyarı kabilinden mektuplar yazmışlardır. Seyr ü sülûk amaçlı yazdıkları mektuplar, sülûk ilminin inceliklerini anlatması yanında bir tarikatın geleneğinin teşekkülü, devâmlılığı gibi tarihini aydınlatması bakımından da büyük öneme sahiptir. Mehmed Ali Yitik Bey, Şâbânî-Kuşadavî yolu meşâyihinden Ahmed Amiş Efendi'nin bendesidir. Melâmî neşveye sahip Nuh Nâci Erdem'e on iki adet mektup yazmıştır. Bu mektuplar Nasûhî Efendi, Kuşadalı İbrâhîm Efendi ve bu yolun takipçilerinin yazdığı mektupların devâmı niteliğinde, özellikle Cumhuriyet sonrası süfi yaşantısı ve faaliyetlerine ışık tutması bakımından kıymetlidir.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Mehmet Ali Yitik, Sufi Mektupları, Melâmiyye, Kuşadaviyye tarikatı, Ahmed Amiş Efendi, Ahmed Tahir Efendi

ABSTRACT

Sufi letters have maintained their literary importance from the formation of the Sufi writing tradition to the present day. In the 10th century, al-Sarraj drew attention to the importance of letters and recommended reading Sufis' letters in order to become familiar with their language. Sufis were prompted to write letters for natural reason such as distance and safety. The addressees of the letters were sometimes Sufis and other times the ulama with whom they would correspond for defending or exchanging ideas, and sometimes the statements requested advice or served as a warning. The letters the murshids wrote to their followers on navigating their *sülûk* [spiritual path] are of great importance in terms of illuminating the history of a *tariqa* [Sufi school/order], such as in the formation and continuance of a tradition, as well as explaining the intricacies of the science of *sülûk*. Mehmed Ali Yitik

¹Sorumlu yazar/Corresponding author:

Adalet Çakır Çağlı (Dr. Öğr. Üyesi),
Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fak. Tasavvuf Anabilim
Dalı, Kocaeli, Türkiye
E-posta: adaletcakir@yahoo.com
ORCID: 0000-0002-0350-2853

Başvuru/Submitted: 04.01.2022

Revizyon Talebi/Revision Requested:
10.06.2022

Son Revizyon/Last Revision Received:
01.07.2022

Kabul/Accepted: 31.08.2022

Atıf/Citation: Çakır Çağlı, Adalet. Şâbânî-Kuşadavî Mektuplaşma Geleneğinin Devamı: Mehmet Ali Yitik'in Nuh Naci Erdem'e Mektupları. *İslam Tetkikleri Dergisi-Journal of Islamic Review* 12/2, (Eylül 2022): 717-754.
<https://doi.org/10.26650/iuitd.2022.1053317>

Bey was a follower of Ahmed Amiş Efendi, a sheikh of the Sha'bani-Kushadavi path. He wrote 12 letters to Nuh Nâci Erdem, who was a follower of the order of Muhammed Nuru'l-Arab. Nuru'l-Arab was the founder of Melami tariqa. had a Melami [??] spirit. These letters a continuation of the letters Nasuhi Efendi, Kushadali Ibrahim Efendi, and the followers of this path had written and are especially valuable in terms of shedding light on Sufi life and activities after the founding of the Turkish Republic.

Keywords: Sufi letters, Malamiyya, Kushadaviyya, Ahmed Amiş Efendi, Ahmed Tahir Efendi

EXTENDED ABSTRACT

Sufi works started being written in the 10th century and conveyed the written and verbal knowledge of previous centuries. Sufi correspondence has an important place in written knowledge. Al-Sarraj and al-Hargushi were 10th-century Sufi authors who have Sufi letters included among their works. Unlike al-Harguşi, however, al-Sarraj not only conveyed letters but also drew attention to their literary importance. Despite attributing special importance to the poems of his predecessors, the texts of letters have priority in analyzing and understanding the symbolic language peculiar to Sufis according to al-Sarraj. With this approach, he attributed special importance to a type of Sufi literature that has yet to be exhausted, due to the Sufi principles regarding privacy, namely protecting information from non-professionals, do not appear in the letters. Therefore, aside from their historical documental quality and literary value, the value of letters is indisputable in terms of being a source for the specific field of knowledge and unique methods of Sufism.

The exact percentage of the Sufi literature that is composed of Sufi letters, which differ in terms of their content and addressees, is unknown. However, al-Sarraj talked about a numerical multiplicity enough to fill the volumes at that time. The texts from these letters, some of which are scattered among other works or lack a hard cover, cannot yet be said to have been compiled within the framework of certain criteria. A lack of scientific method is found in regard to examinations of the hardcover texts. During the current study, Arin Salamah Qudsi was noticed to have drawn attention to this issue.

Ahmet Amiş Efendi was one of the most important representatives of the Kushadavi order, which had an enlightened disposition. In one study about him (author(s), year), Mehmed Ali Yitik Bey was determined to have been the original owner of the texts that A. Süheyl Ünver called *Amişnâme* and that contained his words. Information about Yitik Bey, a follower of Amiş Efendi, was initially only verbal. The article on Amiş Efendi led to the emergence of letters belonging to Yitik. The letters were written to Nuh Naci Erdem and also contained an interpretation of the letters' texts confirming the authenticity of the words as belonging to Amiş Efendi. Naci Erdem was a follower of Arabacı İsmail Efendi, who was connected to the order of Muhammed Nuru'l-Arab, and Naci Erdem's closeness with the Amiş Efendi environment is revealed through these letters. These letters are a continuation of the letter writing tradition

of the Sha'bani-Nasuhi-Kushadavi path sheikh. In the post-Republican period in particular, Yitik's letters were as valuable as the letters from Abdulaziz Mecdi Tolun, a contemporary and brother of Yitik, to S. Unver and other dervishes, particularly in terms of Sufis and the adventure of the Sha'baniyya order. For this reason, this study has deemed transferring to the literature by transcribing the Ottoman script to the Latin alphabet the letters that are written in Yitik's own hand and that are in İsmail Ş. Güloğlu's private library to be necessary and important.

Giriş

Sûfi mektupları, tasavvuf ilmine dair eserlerin telif sürecinin başlamasından günümüze kadar önemini ve mevcüdiyetini devâm ettirmektedir. Literatür açısından mektup türünün, tasavvuf yazımının ilk örnek eserleri olduğunu söyleyebiliriz. 4/10. asırda Ebû Nasr Serrâc (öl. 378/988) *Lüma* 'sında sûfilere yazışmalarının, kitap cildlerini dolduracak kadar sayıca ziyadeliğinden bahsetmiş; eserinde bu konuya müstakil bir bölüm ayırmıştır.¹ İlk dönem sûfilerinin mektuplarından örnekler veren Serrâc, bununla da yetinmeyerek meşâyihin remizlerini anlamak isteyenlerin, onların eserlerine değil de mektuplarına bakmalarını tavsiye etmiştir.² Böylelikle sûfi dilinin anlaşılması ve kavramlarının teşekkül sürecini takipte mektup metinlerinin değerine dikkat çekmiştir.

Tasavvuf ehlinin yazışmaları, Hargûşî'nin (öl. 406/1015-16) *Tehzîbü 'l-esrâr* 'nda da müstakil bir bölümde karşımıza çıkmaktadır. Müellifin örnek kabilinden aktardığı kısa kısa metinler, daha ziyade nasihat içeriklidir. Eserde yer alan Ebü'l-Hüseyin en-Nûrî'nin (öl. 295/908) Ebû Saîd el-Harrâz'a (ö. 277/890 [?]) yazdığı mektup ile Cüneyd-i Bağdâdî'nin (öl. 297/909) mektuplarındaki şiirler, metinlerin edebî açıdan da değerini ortaya koymaktadır. Hargûşî, İmâm Ali'nin oğlu Hasan'a ve İbn Abbas'a yazdıklarını ve halife Osman ile Ömer b. Abdülazîz'in mektuplarını aktarmak suretiyle³ erken orta çağ müslüman toplum ve kültürü içinde tasavvufun kuşatıcı konumunu vurgulamak istemiş olabilir.⁴ Kuşeyrî, Hucvirî ve Ebû Nuaym gibi sûfi müellifler, teliflerinde tasavvuf ehlinin mektuplarına yer vermiş olsalar da, bu metinleri korumak ve kaynak olarak kullanmak bakımından Serrâc'ın ayrıcalıklı bir yeri olduğu muhakkaktır.⁵

İlk dönem sûfi mektupları ile ilgili makalesinde Arin Salamah Qudsi, akademik olarak bu metinlere olan ilginin azlığından ve kaynaklarda dağınık olarak bulunan mektuplardan bir külliyyâtın meydana getirilemeyeşinden şikayetçidir. Söz konusu makalenin dikkat çektiği çok önemli bir husus var ki, o da mevcut metinlerin okunma biçimidir. Qudsi çalışmasında bir örnek kabilinden ilk dönem sûfi mektuplarını ele almış; önce bu metinlerin aktarım yöntemi üzerinde durmuş ve daha sonra da kavramsal tarihî perspektiften muhteva incelemesi yapmıştır.⁶ Ülkemizde akademik düzeyde yapılan araştırmalar içinde, sûfi mektuplarına yönelik ilmî alaka oldukça fazladır. Yüksek lisans ve doktora tez çalışmaları ile pek çok sûfinin mektupları gün

1 Ebû Nasr Serrâc Tûsî, *el-Lüma' / İslâm Tasavvufu*, çev. Hasan Kamil Yılmaz (İstanbul: Erkam Yayınları, 2012), 276.

2 Serrâc, *İslâm Tasavvufu*, 396.

3 Ebû Sa'd (Saîd) Abdülmelik b. Muhammed el-Hargûşî, *Tehzîbü 'l-esrâr*, thk. Bassâm Muḥammad Bârûd (Abu Dabî: al-Mecmau's-Sakafî), 1999, 533-41.

4 Arin Salamah Qudsi, "The exchange of letters in early Sufism: A preliminary study", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies* 83/ 3 (October 2020), 398.

5 Qudsi, "The exchange of letters", 405.

6 Qudsi, "The exchange of letters", 391.

yüzüne çıkarılmıştır.⁷ Ancak bu çalışmaların hepsinin, metin neşri dışında, bir metodoloji ile ele alındığını söylemek zordur.

Biz bu çalışmamızda Prof. Dr. İsmail Ş. Güloğlu'nun husûsî kütüphanesinde yer alan, son dönem Şâbânî-Kuşadalı meşâyihinin büyüklerinden Ahmed Amiş Efendi'nin (öl. 1920) müridi Mehmed Ali Yitik Bey'in, Nuh Naci Erdem'e yazdığı mektupları ele aldık. Naci Erdem, Muhammed Nûrî'l-Arabî (öl. 1888) yoluna bağlı Arabacı İsmail Efendi'ye (öl. 1938) müntesiptir. Cumhuriyet sonrası tasavvuf tarihinin yazımında bir belge niteliğinde gördüğümüz bu mektuplar, Nasûhî-Kuşadavî tarihinin tarihi seyrini takip etmek bakımından da incelenmeyi hak etmektedir. Literatürde söz konusu mektupların muhtevâ bakımından değerini tespit için öncelikle sûfî yazışmalarını içerik bakımından değerlendirdik.

1. Muhteva Bakımından Sûfî Mektupları

Tasavvuf ehlinin kaleme aldığı mektuplar, bu ilmin nazariyatı ve özellikle de yöntemi yâni mürşid-mürîd ilişkisi, rüyâ tabirleri, hilâfet, icâzet gibi seyr ü sülûk bahislerine dâir zengin bilgiler içermektedir. Tâbiun dönemi zâhid-sûfilerinden Hasan Basrî'nin (öl. 110/728) tevhîd/kader hakkındaki görüşlerine dair mâlumâtımızın kaynağı Abdülmelik b. Mervân'a yazdığı mektuptur.⁸ Cüneyd-i Bağdâdî'nin, fenâ ve mîsâk nazariyesi ile geliştirdiği tevhîd yorumu, dost ve ihvânına yazdığı mektuplarla şüyû bulmuştur. Buna öğrencilerinin kendi sözlerinden derlediği küçük risâleleri de ilave etmek gerekir.⁹

Serrâc, çoğunluğu Cüneyd-i Bağdâdî'ye ait olmak üzere Zünnûn el-Mısrî (öl. 859 [?]), Ebû Saîd el-Harrâz, Ebû Ali Rûzbârî (öl. 332/934), Ebû Bekir eş-Şiblî (öl. 334/946), Ebû Saîd İbnü'l-A'râbî (öl. 341/952) ve Ca'fer el-Huldî (öl. 348/959) gibi ilk dönem sûfilerin mektuplarından pasajlar aktarmıştır. Tevhîd, ilim, velî, muhabbet, kurb, sıdk, belâ gibi dînî kavramların tasavvuf terminolojisinde kazandığı anlam derinliğini ve sûfî ıstılahının teşekkül sürecini takip açısından bu mektup metinleri önemlidir. Tasavvufî tefekkür yanında birbirlerine duâ, tavsiye ve uyarıyı içeren mektup örnekleri, sûfilerin hem kendi içlerinde ve hem de topluma yönelik kritiklerini de hikâye eder. Bu durum sûfî öğretinin Kur'ân ve sünnet ekseninde rûhî tecrübeye dayalı ve durağan olmayan yapısını ve sûfilerin iddia edildiğinin aksine dışa dönük yönelimlerinin bir

7 Bk. Yaşar Nuri Öztürk, *Kuşadalı İbrâhim Halvetî: Hayatı, Düşünceleri, Mektupları* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1981); Mustafa Salim Güven, *Çeşitli yönleriyle Aziz Mahmûd Hüdâyî'nin Mektupları* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1992); Şadiye Çimen, *Şuayb Şerefüddin Gülşenî: Hayatı, Eserleri ve Mektupları* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002); Ali Yiğiter, *Tasavvufîta Mektubat Geleneği ve Mevlânâ Halid Bağdâdî'nin Mektubatı* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002); Hatice Ül Kübra, Öksüz, *Köstendilli Süleyman Şeyhî'nin Mektûbât-ı Erbaîn, Terkîbât-ı Erbaîn ve Te'vilât-ı Erbaîn İsimli Eserleri (İnceleme ve Metin)* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010); Mehtap İpek, *Abdülazîz Mecdî Tolun'un Ahmet Süheyl Ünver'e Mektupları ve Tasavvufî Görüşleri*, (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018).

8 Bk. Hellmut Ritter, "Hasan Basrî'nin Kader Hakkında Halife Abdülmelik b. Mervân'a Mektubu", çev. Lütfi Doğan, Yaşar Kutluay, *Ankara Üniversitesi. İlahiyat Fak. Dergisi* 3/3-4 (1954), 75-84.

9 Bk. Süleyman Ateş, *Cüneyd-i Bağdâdî (ks), Hayatı, Eserleri ve Mektupları*, (İstanbul: Sönmez Neşriyat, 1969), 107-130, 147-149, 171-174.

göstergesidir. Serrâc'ın aktardığı mektuplar, şiir dilinin ilk dönemden itibaren sûfiler arasında yaygınlığını da göstermektedir.¹⁰

Hallâc-ı Mansûr'un (öl. 309/922) görüşleri, bunları ifâdesindeki üslup ve tavrı daha sonraki sûfî nesillerini derinden etkilemiştir. İdam edilerek şehit edilmesi, kendi yaşadığı dönemde olduğu gibi daha sonra gelen sûfileri, bu ölüm karşısında taraflara ayırmıştır. Onun hapiste iken mânevî hâlini ve efkârını en iyi tasvîr eden metin, İbn Atâ'ya (öl. 309/922) yazmış olduğu ilk mektuptur. Hallâc'ın îdamına karşı çıkan ve ölümünden sonra da fikirlerini savunmaktan çekinmeyen İbn Atâ'ya ikinci mektubu ise dostluk ve muhabbet dilinin en güzel ifadelerini içermektedir.¹¹

Velûd bir sûfî olan Hakîm et-Tirmizî'nin (öl. 320/932) Ebû Osman el-Hirî (öl. 298/910) ve Muhammed ibnü'l-Fazl el-Belhî'ye (öl. 319/931) yazdığı mektuplar, ilk dönem melâmîlik tarihini aydınlatan kaynaklar arasında yerini almıştır.¹²

Sûfiler, özellikle ilk dönemde, mektuplaşmayı güvenli bir yol olarak görmüşlerdir. Cüneyd-i Bağdâdî'nin "Mektûbun bana minesse (asâ) ortasında geldi." cümlesi ile Ebû Bekir el-Kisâî'ye hitâben "Beni sana mektup yazmaktan alıkoyan şey, mektubumda yazdıklarımın, senin bilgine sahip olmayan birinin eline geçme endişesidir. Çünkü bir müddet önce İsfahan halkından bazı kimselere bir mektup yazmıştım; mektubum açılmış, kopyası alınmış da yazılan bazı şeyler o insanlara yabancı gelmiş. Onların kurtulması beni hayli yordu. İşte onlara böyle yük olmak ve onları şüpheye düşürmek endişesi beni bundan alıkoydu. Bu insanlara acımak lâzımdır."¹³ sözleri, zafiyete dayalı bir korkunun değil, halkı fitne ve teşvîştan korumaya yönelik şefkatin izlerini taşır. 18. yüzyılda yaşamış Halvetî-Şâbânî şeyhi İbrâhim Hâs'a (öl. 1175/1762) ait bir mektupta da aynı hassâsiyet ile karşılaşırız.¹⁴ Hattâ Gülşenî şeyhi Şuayb Şerefeddîn Efendi (öl. 1911) havâssa ait olan sırların ifşâsını küfür olarak nitelemiştir. Çünkü bu sözler kalbe ait zevklerdir. Hakîkatte bunlar şer'î ahkâma mutabik olup mahz-ı iman ise de tatbiki oldukça zordur.¹⁵

Yazışmak, kavuşmanın, bir arada olmanın bir türü kabul edildiği için,¹⁶ uzaklık gibi tabîî bir sebep mektuplaşmayı zorunlu kılmıştır. Özellikle tarikatların İslâm dünyasında

10 Bk. Serrâc, *İslâm Tasavvufu*, 272-78.

11 Hallâc-ı Mansûr, *Ahbârü Hallâc*, nşr. tsh. ve tlk. Luis Massignon, Paul Kraus (Paris: Editions Larose, 3. ed., 1936), 118-19.

12 Sara Sviri, "İlk Dönem Tasavvuf Kültüründe Melâmetiyye Hareketi ve Hakîm Timîzî", çev. Salih Çift, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* 4/11 (2003), 445-468.

13 Ateş, *Cüneyd-i Bağdâdî*, 127, 173-74.

14 İbrâhim Hâs, Erzincanlı Seyyid Ali'nin sorduğu on dokuz soruya cevâbî mektûbunda, husûsî yazışma ile bile bu sorulara ayrıntılı cevâbın mümkün olmadığını söyleyerek muhtasar cevap yazmıştır. Gereçesini "Bu suâllerin birinin zerresinden haber verirsem çoklar Fakîr'i tekkîr ederler. Ve çoklar mülhîd diyeler. Haber mümkün olmadığından cevap, icmalî tahrîr verile. Vusûlünü bildiresiniz" cümleleri ile açıklar, mektubunun sonunda da yazdıklarını fazla bularak "Suûlinizin cevâbî suûliniz kadar icmâlen ve rumûzen tahrîr olundu. Lutfedip bu mektubu bir hoşça hîz eyleyesiniz. İfşâ eylemeyesiniz. Ve alêhusus dertli olmayan nâdandan ve bigânelerden gayetde ihtirâz eylemeniz mercûdur. Basîret üzere olunuz" tenbîhatında bulunur. Bk. İbrâhim Hâs Halvetî, *Tasavvufî Mektuplar*, haz. Mustafa Tatcı (İstanbul: H Yayınları, 2018), 24, 37.

15 Hüseyin Vassâf, *Mürâselât/ Gül Bahçesinden Mektuplar*, haz. Mehmet Akkuş (İstanbul: H Yayınları, 2016), 90.

16 Sadreddîn Konevî, *Sadreddîn Konevî ve Nasiredîn Tûsî Arasında Yazışmalar/el-Mürâselât*, çev. Ekrem Demirli (İstanbul: İz Yayıncılık, 2002), 10.

yaygınlaşmasından sonra tarikat şeyhleri, dervişlerini, halifelerini, dostlarını irfânî konularda irşâd ve çoğu kere de seyr ü sülûklerini takip için mektuplar yazmışlardır. Bunlar genellikle mektûbât, mürâselât, vâridât gibi isimlerle biraraya toplanarak müstakil eserler şeklinde literatüre kazandırılmıştır. Abdülkadir Geylânî'ye nispet edilen muhatabı meçhul mektuplar, vaaz ve nasihat içerikli eserlerinden farklı mahiyette olup, mecazlarla örülü, şerhe muhtaç, irfânî ve mânevî zevk mahsülü ayet ve hadis yorumlarını içermektedir. Bu sebeple Abdullah el-Hazarî tarafından şerhedilerek *Şerhu Mektûbâtî'l-Kâdirî el-Gilânî* isimli eser vücûda gelmiştir.¹⁷ Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'nin (öl. 672/1273) mektuplarının muhatap kitlesi, halife, devlet yöneticileri, kadılar, oğulları, halifesi Hüsâmeddîn Çelebi ve bazı muhib ve müridleri olmak üzere oldukça zengindir. Bir ârif olarak Mevlânâ'nın hâdisâta yaklaşımında küllî bakışını anlayabilmek için değerli olduğu kadar, yaşadığı dönemdeki dervişlik hayatı ve problemleri, iktidar çevresi ile sûfilerin ilişkisi bakımından da mektupları önemli mâlûmât içerir.¹⁸ Seyr ü sülûke dâir meselelerin kimi zaman mektup satırlarında bile izahtan vâreste olabileceğini yine Mevlevî Pîr'ine ait bir mektuptan öğrenmekteyiz. Sûfilerin sülûkleri konusunda bir âlim kendisinden açıklayıcı birkaç satır yazı yazmasını istemiştir. Mevlânâ'ya göre, zâhirî erkân hakkında yazılmış çok sayıda fıkıh kitabı, insanların zâhirî meselelerine dermân olamamışken, zâhirle kıyaslanamayacak insanın iç âleminin esaslarını birkaç satıra sığdırmanın imkânı yoktur. Bu sebeple muhâtabına karşılıklı konuşmayı salık vermiştir.¹⁹

Bahâeddîn Nakşibend'in (öl. 791/1389) tesîs ettiği Nakşibendiyye'nin yaşadığımız asra kadar tarihsel gelişimine, müçtehid pîrler ile zaman içinde belirginleşen seyr ü sülûk usûllerine ve Nakşî sûfilerin tasavvuf irfanına katkılarına, yazdıkları mektuplar büyük ölçüde şahitlik etmektedir. Ubeydullâh Ahrâr'ın (öl. 895/1490) *Rukaât* isimli eserde toplanan mektupları ve Bâkî Billâh'ın (öl. 1012/1603) dost ve müridlerine yazdığı mektupları hâvî *Mektûbât*,²⁰ Nakşî-Müceddidî pîri İmâm Rabbânî'nin (öl. 1034/1624) ve aynı koldan Murad Buhârî'nin (öl. 1132/1720) *Mektûbât*'ı ile Beyzâde Mustafa Ahîskavî'nin (öl. 1200/1785) yazışmaları, Nakşî-Hâlidî şeyhi Hâlid Bağdâdî'nin (ö. 1242/1827) *Buğyetü'l-vâcid fi mektûbâtî'l-Mevlânâ Hâlid*'inde toplanan mektupları, aynı silsileden gelen Abdurrahmân Tâhî (öl. 1886) ile Esâd Erbilî'nin (öl. 1931) *Mektûbât*'ı²¹ bu konuda kayda değer örnek eserlerdir.

Sûfî mektup literatürü içinde seyr ü sülûk muhtevâlî olanlar önemli bir yer tutmaktadır. Gülşenî şeyhi Hasan Sezâî'nin (öl. 1151/1738), Kâdirî şeyhi Ahmed Kuddûsi'nin (öl. 1265/1849) İbrâhim Hâs'ın, Kuşadalı İbrâhim (öl. 1262/1846) ve Bosnalı Tevfik Efendilerin (öl. 1866), Abdülazîz Mecdî Tolun'un (öl. 1941) mürid, halife ve yakınlarını irşâd etmek maksadıyla

17 Abdülkadir Geylânî, *Risâleler*, haz. Dilâver Gürer (İstanbul: İnsan Yayınları, 2007), 17-18. Mektupların tamamı için bk. Geylânî, *Risâleler*, 21-54.

18 Ayrıntılı bilgi için bk. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, *Mektuplar*, çev. Abdülbaki Gölpinarlı (İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri, 1963), III-XXIII.

19 Mevlânâ, *Mektuplar*, 75-77.

20 Bilgi için bk. Necdet Tosun, *Bahâeddîn Nakşibend, Hayatı, Görüşleri, Tarikatı* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2003), 166-67, 203.

21 Reşat Öngören, "Mektup/Tasavvuf", *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 19/22.

gönderdikleri mektuplar bu türün en belirgin örneklerindedir. Şâbâniyye meşâyihinden Mehmed Nasûhî'nin (öl. 1130/1718) *Vâridât-ı Kudsiyye* veya *Mektûbât*'ı, Hüseyin Vassaf'ın (öl. 1929) Şuayb Şerefeddin Efendi ile yazışmalarından oluşan *Mürâselat*'ı ve Uşşâkî şeyhi Mehmed Nusret Tura Efendi'nin (öl. 1979) gemi kaptanı olan müridi Sabri Nebioğlu'na (öl. 1994) gönderdiği 71 mektuptan oluşan eseri tek bir müridin irşâd ve seyr ü sülûküne münhasırdır.²² Bu tür mektuplar, özellikle mânevî yoldaki tecrübeleri, bu yolun zorluklarını, müridin hem kendinde ve hem de dışarıda yaşadığı çıkmazları göstermesi bakımından kıymetlidir. Çünkü mürid ya da mürşid olsun yol mensuplarından, yaşadıkları deneyimleri müstakil olarak yazan oldukça azdır.

Seyr ü sülûk mektupları kapsamında Ahmed Sârbân Efendi'nin (öl. 952/1545) halifesi Ankaralı Hüsameddin Efendi ve ismi meçhul kalmış bir müridine yazdığı mektuplar, mânevî müjde ve ârifâne tavsiyeler yanında ayet ve hadis yorumlarını da içermektedir.²³ Bunlara ilaveten Hüsameddin Efendi'nin Bursa'daki halifesi Hasan Kabâdûz'a (öl. 1010/1601),²⁴ Hüseyin Lâmekânî'nin (öl. 1035/1625) semâ ve devrân zikrine muâriz olan Belgradlı Münîrî Efendi'ye yazdığı, İdris-i Muhtefî'den (öl. 1024/1615) feyz alan Sütçü Beşir Ağa'nın bir müridine gönderdiği mektuplar,²⁵ Bayrâmî-Melâmî sûfilerin yol ve erkânına birinci dereceden kaynak niteliğindeki metinlerdir.

Nasûhî Efendi'nin “Tekyede sâkin olan çokdur, sen gönlümüzde sâkinsin.”²⁶ cümlesi ile dervişlere tasviye edilen “Allahım, bizi senin insân-ı kâmilinin kalbinden çıkartma.” duâsı²⁷ seyr ü sülûkün hakîkatte mürşidin gönlünde tahakkukunu anlatan sözlerdendir. Bu anlayış, sûfilerin tekke binâları inşâ etmeleri ile çelişmeyip, şeyh-mürîd ilişkisinin çok katmanlı yönüne işâret etmektedir. Çünkü Allah seçkinleri, Allah'ın yarattığı her bir insanın îman, irfân ve ahlâk bakımından kemâl yolculuğunda biricik olduğuna inanırlar. Umûmî terbiye kaidelerini de bu esasa göre uygulamışlardır. Yolların çeşitliliği, vâsıtaların çokluğu ve kimi zaman da giriftliği bundan kaynaklanmış olmalıdır. Bir tekkede bulunmayıp hattâ şeyhini hayatı boyunca hiç görmediği halde sadece mektup yoluyla irşâd olan sûfilerin durumu bu çeşitliliğe dikkat çekici bir örnektir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla Nakşî-Hâlidî şeyhi Muhammed İhsân Oğuz

22 M. Nusret Tura, *Mektuplar*, haz. M. E. Kılıç (İstanbul: İnsan Yayınları, 1995), 9.

23 Müstakimzâde Süleymân Sâdeddin, *Tarikat-ı melâmiyye-i şettâriyye* (İstanbul: Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Yaz., 481), vr. 19b-20a.

24 Müstakimzâde, *Tarikat-ı melâmiyye-i şettâriyye* (Osman Ergin Yaz., 481), vr. 34b-35a.

25 Müstakimzâde, *Tarikat-ı melâmiyye-i şettâriyye* (Osman Ergin Yaz., 481), vr. 87b-88a.

26 Nasûhî Efendi, *Vâridât-ı Kudsiyye* (İstanbul: Süleymaniye Ktp., H. Hüsnü Paşa, 776), vr. 30b.

27 Adalet Çakır, *Abdülkâdir Geylânî ve Kâdirilik* (İstanbul: İSAM Yayınları, 2012), 2/668.

(1887-1991)²⁸ ve Fâtih Câmîi imamı Bekir Efendi'nin Nevrekoplu Şeyh Ahmed Efendi ile seyr ü sülûk tecrübesi²⁹ bu yolla olmuştur.

Sûfiler sadece kendi aralarında değil, fikirlerini tartışmak, muârizlarına cevap sadedinde âlimlerle de yazışmışlardır. Horasanlı sûfi Ebû Saîd Ebü'l-Hayr (öl. 440/1049) ile filozof İbn Sînâ'nın (öl. 428/1037) ve Sadreddîn Konevî (öl. 673/1274) ile Nasîrüddîn Tûsî'nin (öl. 673/1274) yazışmaları³⁰; Ebû Hafes es-Sühreverdi'nin (öl. 632/1234) ve İbn Arabî'nin (öl. 638/1240) sûfi olarak kendisini dâvet niteliğinde Fahreddîn Râzî'ye (öl. 606/1209) yazdıkları mektuplar³¹ bu konuda örnektir.

Tasavvuf erbâbının sultanlara, yöneticilere gönderdiği mektuplar, hemen her dönemde örneğine rastlanılan bir türdür. Bu tür bir yazım geleneğinin İmâm Ali (ra) ile irtibatını kurmak güç değildir. Zâhir ve bâtın hilâfetin şahsında birleştiği râşid halifelerden Ali, vâlilerine tavsiye, uyarı ve kınama içerikli mektuplar yazmıştır.³² Bu mektuplar ile sûfîlerin sultanlara gönderdiklerinin muhtevâda birleştiği nokta, müslüman bir yönetici kurgusal, lafzî bir adalet

28 İhsan Oğuz, şeyhinin irtihâli ile mürşid-i kâmil arayışı içinde iken 1917 yılında Mevlid kandili gecesi gördüğü rüyâda, kendisine Seyyid Ahmed Kürdi yazılı bir levha gösterilir ve onun kutbü'l-aktâb olduğu bildirilir. Rüyâ üzerine bu zâtı araştırırken, onun Hâlid el-Bağdâdî'nin halifelerinden Ali es-Sebtî'nin yanında yetmişmiş, Hz. Hüseyin neslinden gelen Harput'ta yaşayan bir şeyh olduğunu öğrenir. 1918'de rüyâsını da yazarak gönderdiği mektubuna bir yıl sonra cevap gelmiştir. Bu tarihten 1921 yılında vefatına kadar Seyyid Ahmed Efendi, dokuz adet mektup yazmıştır. İhsan Efendi, mektuplardaki zikir tarifleri vasıtasıyla yüz yüze hiç görüşmeden seyr ü sülûkünü tamamladığını söylemektedir. Bk. Abdurrahman Memiş, "Oğuz, Muhammet İhsan", *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2007), 33/321.

29 Bekir Efendi bu tecrübesini, Nureddîn Cerrâhî Âsitânesi postnişini İbrâhim Fahreddîn Efendi'nin huzûrunda, Celâleddîn Ökten, Tâhîru'l-Mevlevî gibi zâtların da bulunduğu bir sohbet meclisinde bizzât kendisi anlatmıştır. Buna göre, Bekir Efendi, Şeyhzâde Câmîi'nde imam vekili iken câminin karşısındaki saatçi derviş Ahmed Efendi'yi sık sık ziyâret etmekte, onunla hem-bezm-i sohbet olmaktadır. Bir gün sohbet münâzaraya, münâzara münâkaşaya dönüşür. Hoca Efendi Hazretleri asabî, "sen mühlîdsin, senin şeyhin de mühlîd" diyerek çıkıp gider ve câminin odasına gelir. Bir kitap çeker, *Rûhu'l-beyân*, İsmâil Hakkî Hazretlerinin. Sen de dervîşsin diyerek başka bir kitap çeker, (İbn Teymiyye'nin) *Minhâcu's-sünne*'si. Sen dervîş değilsin, olur diyerek kitaba bakar. Hâdise yatısı namazından sonra olmuştur. Bekir Efendi o gece rüyâsında, iki Cihân serverini görür ki o zamana kadar Peygamber-i zîşâmî rüyâda hiç görmemiştir. Hâdise Rami'de geçmektedir, Efendimiz ise Beşiktaş kadar uzaktır. Büyük bir arazi, mâhalakallâh insanla doludur. Ancak net görebilmektedir. Efendimizin ortası boş. sağ geri cenâhında saatçinin şeyhi aksakallı Nevrekoplu Şeyh Ahmed Efendi durmaktadır. O zat kime gel derse, hâk-i pâ-yi Peygamberi'ye yüz sürmektedir. Bir ara Şeyh Efendi elini uzatarak "Gel oğlum, Hâfız Bekir Efendi." buyurur ve kendisini huzur-ı saâdete götürür. Es-salâtü vesselâmü aleyke yâ Resûlallah diyerek huzûra kapandığı anda Bekir Efendi, müezzinin salâtı ile uyanır. Söylediği sözler ve gördüğü rüyânın dehşet ve utancı ile Bekir Efendi, Ahmed Efendi'nin yanından geçemez hâle gelmiştir. Bir hafta on gün sonra, Nevrekop'tan "Oğlum Hâfız Bekir Efendi hazretleri, âlem-i maneviyatta size verilen peder-i maneviyâi gördünüz ya. Şu şu şartlarını kabul ederseniz sizi tarikîme dâhil ederim." meâlinde bir mektup gelir. Bunun üzerine Bekir Efendi, "Ey mürşid-i fenâfillah" hitâbıyla başlayıp bendeliğe kabulünü beyân eden cevap yazmıştır. Bu sûretle Bekir Efendi dünya gözüyle hiç görüşmeden yedi sene dervîşlik yaptığını anlatmıştır. Bk. Safer Dal, *Sohbet Kayıtları (1-10)*, (M. Fahreddin Dal husûsî arşivi), ts.

30 Öngören, "Mektup/Tasavvuf", 19/22.

31 Hayri Kaplan, "Bahâ Veled, Şems ve Mevlânâ'nın Râzî'ye Yönelik Eleştirileri ve Râzî'nin Sûfilere/Tasavvuf Bakışı", *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* 6/14 (2005 Mevlânâ Özel Sayısı), 306, 323, 326-27.

32 Tebâsına katı davranan, kötü muamele edenleri, zenginlerin sofrasına oturup fakirleri dışlayanı uyarılmış, yaptıkları ahidle müslümanların himayesine girmiş müşriklere bile zulmetmemeyi hatırlatmış, halka karşı tevâzu, yumuşak huyluluk, şefkat ve güler yüzülüğü tavsiye etmiştir.

değil, nassların yüksek ahlâkî öğütleyen bütün ilkelerini şâmil küllî bir adaleti sağlamla mükelleftir.

Hasan Basrî, âdil imâmın vasıflarını öğrenmek isteyen Ömer b. Abdülazîz'e yazdığı mektûbunda “Âdil imâm, bütün fesat çıkaranların ıslahçısı, tüm zayıfların kuvveti, bütün mazlûmların insafî hizmetkârı.” diyerek imâmın vasıflarını çeşitli teşbihlerle anlatmıştır. Buna göre, imâm küçükken çocukları için çalışan, büyüdüklerinde onları bilgilendiren, hayatında onlar için kazanan, öldükten sonra da onlar adına biriktiren şefkatli baba gibidir. Göğüs kafesindeki kalbe benzeyen âdil imâm, Allah ile kulları arasında kaimdir. O Allah'ın kelâmını işitir, onlara da işittirir; Allah'a bakar ve onlara da gösterir. Allah'a boyun eğer ve onlara da boyun eğdirir. Bu yüksek anlayıştan müteessir olduğu anlaşılın halifenin, tavsiye talebine karşılık Hasan Basrî'nin iki mektup daha yazdığı bilinmektedir.³³

Seyyid Ahmed er-Rifâî'nin (öl. 578/1182) Abbâsî halifesi Müstencid Billâh'a yazdığı mektup³⁴ ile İbn Arabî'nin, Selçuklu Sultânı I. İzzeddîn Keykâvus'un yazdığına karşılık cevâbî iki mektubu³⁵ pek çok açıdan incelenebilir. Ancak maddî iktidar karşısında mânevî otoritenin istiğnâ hâlini yansıtan keskin üslup ilk olarak dikkati çekmektedir. Mevlânâ Celâleddîn Rûmî de II. İzzeddîn Keykâvus'un saltanatı döneminde (1246-1262), sultana dokuz mektup yazmıştır.

33 Ahmed Zekî Safvet, *Cemheretu hutabi'l-Arab fi usûri'l-Arabiyyeti'z-zâhire* (Kahire: Mustafa el-Bâbî el-Halebî, 2. bs., 1962), 2/395-396, 495-99.

34 Bu mektupta Seyyid Rifâî, Allah'ın dinini yeryüzünde ikame etmekle sorumlu halifeye, bunda muvaffak olabilmesi ve insanların da kendisine tâbi olması için, bu emirleri kendi nefsinde uygulamasını öğütler. Katı kalpli ve makam düşkünü kimseler, halifenin en büyük düşmanıdır; bunlardan kesinlikle uzak durulması gerekir. Süffiler, İslâm'ın öngördüğü cezâî müeyyideleri kabul ile uygulanışında, Allah'ın, mahlûkâtına karşı kuşatıcı merhametine dâir beyânların da mutlaka dikkate alınması önemini vurgulamışlardır. Adaleti icrâyı af ile birlikte ele alarak, dinin ruhuna uygun, hukuk-ahlâk ilişkisinde bütünlüklü bir yaklaşım ortaya koymuşlardır. Tasavvuf erbâbının sultanlara yazdıkları mektuplarda bu husus öne çıkar. Seyyid Rifâî'nin halifeye şu sözleri buna bir örnek teşkil eder: “Sevdiğin vakit, işinde adaletle hükmet. Sevmediğin vakit de Allah'ı hatırla. Af sebebiyle hata etmek, cezalandırmak sebebiyle hata etmekten daha iyidir. İyi olsun, kötü olsun affın konusunda tüm insanlara eşit davran.” Bk. Yûnus eş-Şeyh İbrahim es-Samarrâî, *Seyyid Ahmed er-Rifâî/ Hayatı ve Eserleri*, çev. Münir Atalar (İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 2013), 63-64.

35 İbnü'l-Arabî, Keykâvus'a yazdığı iki mektubtan *Fütuhât-ı Mekkiyye*'de söz etmektedir. 609 yılında yazdığı mektubun girişinde, hilâfetin bir nimet olduğunu beyân ile halifeye sorumluluklarını hatırlar. Günahları aleni yapmamak ve iktidarın gücüyle zayıf halka kötü davranmamak, bu nimete bir şükürdür. Halife, hakîkî güç sahibinin Allah olduğunu kesinlikle unutmamalıdır. Mektûbun devâmı o dönemde, zimmîlerin kendilerine verilen haklar konusunda hadlerini aştıkları göstermektedir. Bu sebeple İbn Arabî, Ömer'in (ra) zimmet ehlinin haklarını anlatan, bu haklara riayet ettikleri sürece mal ve canlarının korumada olduğunu beyan eden mektubunu, halifeye bildirir. Manzûm olarak devam ettiği mektûbunda halifenin ismi üzerinden dinin izzetini muhafaza etmesini buyurur. İbn Arabî ikinci mektûbunu manzûm yazarak “İstiyorum ki Muhammed Peygamber'in dini kaim olsun/ Batıl dinler silinip gitsin / Sadece bir yalan ve ehlini görüyorum, yükseliyor/ Sağlam ve gerçek din yerlerde sürünüyor” mısraları bütün ehl-i imâmın hakîkatten uzak hallerini tasvir etmektedir. Söz dinlemeyen sultanlardan şikâyet eden İbn Arabî, Keykâvus'u ariflere kulak vermeye, sözde değil ciddiyetle Allah'ın dinine hizmete davet etmektedir. Bk. Muhyiddîn İbn Arabî, *Fütuhât-ı Mekkiyye*, çev. Ekrem Demirli (İstanbul: Litera Yayıncılık, 2012), 18/453-438, 401-2.

Nasihatlarını yazılı olarak tebliğ eden Mevlânâ, bunlara bîgâne kalan sultânı, kendisini ziyârete geldiğinde kimi zaman azarlamış³⁶ kimi zamanda yanına çıkmamıştır.³⁷

Sultanla yazışmaların muhtevâ olarak en zengin örneklerinden biri, hiç kuşkusuz Azîz Mahmûd Hüdâyî'ye (ö. 1038/1628) âittir. Onun III. Murâd, I. Ahmed, III. Mehmed ve II. Osman'a yazdığı 174 mektup *Tezâkir-i Hüdâyî* isimli eserde toplanmıştır. "Din nasihatidir." ilkesince bu mektupları yazdığını ifâde eden Hüdâyî, pâdişahlara sultanlık makamının gereği olarak tavsiyede bulunmuş, devlet işlerinde yol göstermiş, halkla muâmeleleri konusunda rehberlik etmiş hattâ düşmanlarına karşı siyâsetlerinde onları aydınlatmıştır.³⁸ Rüyâ tâbirlerinin geniş yer tuttuğu mektuplarda Azîz Hüdâyî hem pâdişahların rüyâlarını yorumlamış ve hem de kendi rüyâlarını yazmıştır.³⁹ Dönemin sosyal ve siyâsî tarihine ışık tutan mektuplar, Hüdâyî'nin bugün mevcut olmayan eserleri hatta tasavvufî görüşleri hakkında da bilgi kaynağıdır. Onun umûmu muhâtap olarak yazdığı eserlerinde yer vermediği görüşlerine mektûplarında tesâdüf ederiz. Meselâ, Hüdâyî Hz. Peygamber'in (sav) doğumu ve mirâcî ile ilgili yazdığı risâlede İsrâ sûresinin ilk ayetindeki "Kuşkusuz o gören ve işitendir." ibâresindeki zamiri Allah'a ircâ ederek tefsîr etmiştir. Oysa pâdişahlardan birine yazdığı mektupta aynı ayet hakkındaki yorumu farklıdır. Burada "o" zamirinin Peygamber'e işâret ettiğini söyleyerek gören ve işitenin Peygamber olduğunu beyân etmiştir.⁴⁰ Bu ve benzeri örnekler, kime yazılmış olursa olsun, hususî bilgilerden dolayı, sûfi mektuplarının tasavvufî tefekkür açısından önemine bir kez daha dikkatimizi çekmektedir.

2. Mehmed Ali Yitik Mektupları

Fâtih türbedârî şeyh Ahmed Amiş Efendi yakın dönem tasavvuf tarihimizin önemli simalarındandır. Osmanlı tasavvuf tefekkürüne etkisini takip edebileceğimiz yazılı bir eser bırakmamıştır. Dikkat çekici olan sadece Amiş Efendi'nin eser yazmaması değildir. Mürîd ve muhipleri arasında dönemin entelektüellerinden hatırı sayılır kişiler bulunmasına rağmen onlar da Amiş Efendi'ye, müntesiplerine ve yola dair kayda değer eserler bırakmamışlardır. Bunun istisnâsı Evrenoszâde Sami Bey'in Amiş Efendi hakkında iki varaklık tercüme-i hâli⁴¹ ile Mehmed Ali Yitik Bey'in şeyhinin sohbetlerinden tuttuğu notlardır.

36 İzzeddin Keykâvus, Mevlânâ hazretlerini ziyârete gelmiş, Mevlânâ ona gerektiği gibi iltifat etmemiştir. Kendisinden nasihat isteyen sultâna: "Sana ne öğüt vereyim? Sana çobanlık emretmişler, sen kurtluk yapıyorsun. Sana bekçilik emretmişler, sen hırsızlık yapıyorsun. Tanrı seni sultan yaptı, sen şeytanın sözüyle hareket ediyorsun." buyurur. Bunun üzerine sultan ağlayarak dışarı çıkmış, medresenin kapısında başını açıp tevbeler etmişti. Bk. Ahmed Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri*, çev. Tahsin Yazıcı (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2012), 359-60.

37 Mehmet Ali Hacıgökmen, "Mevlâna Celaleddin-i Rumî'nin Selçuklu Sultanları ile İlişkileri", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi/ Journal of Studies in Turkology*, 36 (Güz-2014), 127-28.

38 Güven, *Çeşitli yönleriyle Azîz Mahmûd Hüdâyî'nin Mektupları*, 1/104-126. Ayrıca bk. *Külliyât-ı Hazret-i Hüdâyî*, haz. Muzaffer Ergür, Adalet Çakır (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2. bs., 2019), 13-17.

39 Güven, *Çeşitli yönleriyle Azîz Mahmûd Hüdâyî'nin Mektupları*, 1/130-137.

40 *Külliyât-ı Hazret-i Hüdâyî*, 143.

41 Bk. Adalet Çakır Çağlı, "Kuşadaviyye Yolunda Bir Mürşid-i Kâmil: Ahmed Amiş Efendi ve Müntesip ve Muhipleri", *Fâtih Türbedârî Ahmed Amiş Efendi Armağan Kitabı: 101. Sene-i Devriyesi Anısına*, ed. Adalet Çakır Çağlı (Kocaeli: KÜV Yayınları, 2021), 114-119.

Amiş Efendi'nin eserleri yetiştirmiş olduğu Őahsiyetlerdir ki bunlar, Osmanlı'nın en mûzâyekalı döneminde sivil, askerî ve entelektüel hayatta önemli hizmetlerde bulunmuşlar; Cumhuriyet'e geçiş sürecinde toplumun mânevî dinamikleri olmuşlardır.⁴² Çalışmamıza konu olan mektupların sahibi Mehmed Ali Yitik, Amiş Efendi'nin yetiştirdiği ve onun sözlerinin günümüze intikalini sağlayan kâmil bir Őahsiyettir. Yitik Bey'in tuttuğu notlar A. Süheyl Ünver tarafından istinsah edilmiş ve *Amişnâme* metinleri ortaya çıkmıştır.⁴³ Hakkındaki bilgilerimizin kaynağı Nuh Naci Bey'e yazdığı mektuplar ve Naci Bey'in kızı merhum Nezihe Güloğlu Hanım (öl. 30 Kasım 2021) ile torunu Prof. Dr. İsmail Güloğlu'nun müşâhedeleridir. Kabir şâhidesinden seyyid olduğunu öğrendiğimiz Mehmed Ali Bey, Harbiye Mektebi Fransızca hocalarından Hasan Nevres Bey vasıtasıyla Amiş Efendi'ye intisap etmiştir. Amiş Efendi'ye müntesip, Bükreş sefirligi görevi yapmış olan Őemseddin Pařa⁴⁴ (öl. 1921) ile kardeş çocukları olmalarından dolayı ihvân arasında "dayıbey" ismiyle şöhret bulmuştur. I. Dünya savaşı yılları esir düşerek Hindistan'a götürülmüş; savaş bittikten sonra esaretten kurtularak İstanbul'a dönmüştür. Amiş Efendi'nin irtihal haberi ile sarsılan Mehmed Ali Bey, şeyhinin halefi Kayserili Mehmed Tevfik Efendi'ye (öl. 1927), onun vefatından sonra da Maraşlı Ahmed Tahir Efendi'ye (öl. 1954) intisap etmiştir. Nuh Naci Bey'in oğlu Behiç Erdem'in basılmamış *Hâtralar*'ına göre Mehmed Ali Yitik, Tahir Efendi'den sonra Mustafa Özeren Bey'in sohbetlerine devam etmiştir.⁴⁵ İhvânı arasında mahviyetkâr ve mütevâzi tabiatıyla tanınmıştır. Soyadı kanunu ile aldığı "Yitik" ismi, onda hâkim olan bu ahlâkın alemi olmuştur. Ehl-i beyt âşığı olan Mehmed Ali Yitik Bey, 1967 senesinde vefat etmiştir.⁴⁶

Mehmed Ali Yitik Bey'in mektup yazdığı Nuh Naci Erdem ise Muhammed Nûru'l-Arabî'nin halifelerinden Ankaralı Hacı Vehbi'nin yetiştirdiği Ayaşlı Arabacı İsmail Efendi'ye⁴⁷ müntesiptir. 1892 yılında Ayaş'ta doğan Naci Bey önce medrese eğitimi almış, hafızlığını tamamladıktan sonra da Ayaş Rüştiyesi'ne devam etmiştir. Ankara'da Dâru'l-Muallimîn-i İbtidâiyye yani ilkokul öğretmenliğinden mezun olduktan sonra Eskişehir'in bir köyünde göreve başlamıştır. Cihan harbi yıllarında yedek subay olarak orduya katılmış ve Kafkas Cephesi'ne gönderilmiştir.⁴⁸ Dönüşünde Ayaş ve Nallıhan'da öğretmenlik mesleğine devam etmiştir. Nuh Naci Bey'in kızı Nezihe Hanım'ın Arabacı İsmail Efendi'nin oğlu Vehbi Gülođlu⁴⁹ ile yaptığı evlilik, mânevî yakınlığı sıhriyet ile perçinlemiştir. Vehbi Bey babasından aldığı mânevî feyiz ile birlikte Amiş Efendi halifelerinden Ahmed Tahir Efendi'ye de intisap etmiştir. Behiç Bey,

42 Bk. Çağlı, "Kuşadaviyye Yolunda Bir Mürşid-i Kâmil", 96-111.

43 Bk. Fulya İbanoğlu, "Amiş Efendi'nin Hikmetli Sözlerini Muhtevî Meçhul Bir Defter: Süheyl Ünver'in Amişnâme'si ve Çeviri Yazısı", *Fâtiħ Türbedârı Ahmed Amiş Efendi Armağan Kitabı: 101. Sene-i Devriyesi Anısına*, ed. Adalet Çakır Çağlı (Kocaeli: KÜV Yayınları, 2021), 171-237.

44 Bk. Çağlı, "Kuşadaviyye Yolunda Bir Mürşid-i Kâmil: Ahmed Amiş Efendi ve Müntesip ve Muhipleri", 99-100.

45 Behiç Erdem, *Hâtralar*, (Ankara: Y.y., 23.11.1997), İsmail Güloğlu Kütüphanesindeki fotokopi nüsha, 78, 92, 154.

46 Çağlı, "Kuşadaviyye Yolunda Bir Mürşid-i Kâmil: Ahmed Amiş Efendi ve Müntesip ve Muhipleri", 104.

47 Mehmet Demirci, *Ali Rıza Doksaneydi Eserleri ve Şiirleri* (İstanbul: H Yayınları, 2021), 18-19.

48 Erdem, *Hâtralar*, 5-7.

49 Bk. Demirci, *Ali Rıza Doksaneydi*, 33-37.

babası Naci Bey'in Arabacı İsmail Efendi'nin vefatından sonra Tahir Efendi'nin sohbetlerine iştirak ettiğini ve kendisine iyice bağlandığını ifade etmektedir. Ancak şeyhinin ruhâniyetine hürmetsizlik olur kaygısıyla bunu âşıkâr etmediğini de belirtir.⁵⁰

Mehmed Ali Yitik Bey ile Nuh Naci Erdem'in Ehl-i beyt muhabbetinde, vahdet-i vücûd ve melâmet⁵¹ neşvesinde buluşmaları, müşterek mânevî kanallardan beslenmeleri ile izah edilebilir. Naci Efendi'nin mensup olduğu yolun pîri Nuru'l-Arabî, Amiş Efendi'nin de sohbet şeyhidir. Cumhuriyet sonrası zâhirde inkıtâyâ ve takîbe uğrayan tasavvufî düşünce ve yaşayışın ihyâ ve tâlîm merkezi, Yitik ve Naci Efendiler için Tahir Efendi'nin sohbet meclisleri olmuştur. 1960 senesinde irtihâl eden Naci Bey, Ankara Cebeci mezarlığında medfûndur.⁵²

Mehmed Ali Bey'in Osmanlı Türkçesi ile kendi el yazısı ile kaleme aldığı mektupların orijinaleri Naci Bey'in torunu Prof. Dr. Ş. İsmail Güloğlu'nun hususi kütüphanelerinde bulunmaktadır ve bugüne kadar yayımlanmamıştır. Yitik'in mektuplarına karşılık Naci Bey'in cevâbî mektupları ise mevcut değildir. 15 Ekim 1956'da başlayan yazışmalar, 28 Ocak 1960 senesine kadar devam etmiştir.

Yukarıda genel olarak sûfî mektuplarının muhtevâsını tasnif etmiştik. Bu tasniften hareketle Yitik ve Nuh Naci Bey'in yazışmalarının, tasavvuf ehli iki zâtın fikir teâtisi, birbirlerine tavsiye ve duâ içerikli olduğunu söyleyebiliriz. Ahmed Amiş Efendi'nin sözleri ve Niyâzî Mısırî'nin nutukları, sohbet havasındaki yazışmaların konusudur.

Amiş Efendi'nin sözlerinin günümüze intikalinde iki isim öne çıkmaktadır. İlki yolunu devâm ettiren müridlerinden Abdülazîz Mecdi Tolun'dur. Mürşidine ve tarîkına dair doğrudan kaleme aldığı bir eser olmamakla birlikte, sohbetlerinde Mecdi Efendi şeyhinin sözlerini aktarmıştır. Ondandır menkul anekdotlar, sözler talebesi Osman Nuri Ergin tarafından bir araya getirilmiştir. Ergin'in notlarından Mecdi Efendi'nin zaman zaman Amiş Efendi'nin anlaşılması güç sözlerini şerh ettiği anlaşılmaktadır.⁵³ Süheyl Ünver'in istinsâh ettiği *Amişnâme* metinleri de Mehmed Ali Bey'in notlarına dayanmaktadır.

Amişnâme metinlerinden ve elimizdeki mektuplardan anlaşıldığına göre Mehmed Ali Bey sözleri, intisabına vesîle olan Nevres Bey'den naklen kaydetmiştir. *Amişnâme*'de Yitik'in yorumları yer almaz. Elimizdeki 12 mektubun bir kısmında Naci Efendi'nin isteği üzerine bu sözleri yazıp kendisine göndermiştir. Müteakip yazışmalarda gelen talep üzerine Mehmed Ali Bey, Amiş Efendi'nin sözlerinden bazılarını şerhetmiştir. Üslûbundan bu konuda çekinceleri olduğu açıktır. Öte yandan şeyhinin sözlerini yazmayı ve onlar hakkında konuşmayı bir tür zikir addetmiş ve bu durum onu rahatlatmış görünmektedir.

Amiş Efendi ihvânına Niyâzî Mısırî'nin *Dîvân*'ını okumalarını tavsiye etmiştir. Çünkü ona göre, "Birçok ehullûh, dîvânlarını tekmîl-i merâtib etmeden yazmışlardır. Bunların sözleri her ne kadar, eseri yazanın bulunduğu makama göre doğru ise de herkes için hüccet teşkil etmez.

50 Erdem, *Hâtıralar*, 60.

51 Erdem, *Hâtıralar*, 132.

52 Erdem, *Hâtıralar*, 131-32.

53 İbanoğlu, "Amiş Efendi'nin Hikmetli Sözlerini Muhtevî Meçhul Bir Defter", 172.

Halbuki Niyâzî Mısrî *Dîvân*'ını tekmil-i merâtib eyleyib tevhîd-i Zât makamına eriştikten sonra yazmıştır.⁵⁴ Onun bu tavsiyesinde sohbet şeyhi Nuru'l-Arabî'nin etkisi olabilir. Çünkü Nûru'l-Arabî sohbetlerinde Niyâzî'nin nutuklarını açıklamış, ihvânı da bunları kaydetmiştir. Söz konusu notlar daha sonra *Şerh-i Dîvân-ı Mısrî* ismiyle basılmıştır.⁵⁵ Bu hususlar mektuplarda Niyâzî Mısrî ve şiiirleri bahsinin ağırlık oluşturma gerekçesini izah etmektedir.

Yedinci mektuptan anlaşıldığına göre Naci Bey, husûsen Nûru'l-Arabî'nin şerhiyle ilgilenmektedir. Onu Latin harflerine aktarma gayreti içinde olduğunu da söyleyebiliriz. Çünkü Mehmed Ali Bey sağlığı elverirse okuma konusunda kendisine yardım edeceğini bildirmişti. Niyâzî Mısrî'nin nutukları ile ilgili yazışmalar, sadece şerh metninin okunması düzeyinde değildir. Kimi zaman Yitik Bey muhatabından, eseri okudukça ulaştığı hakikatleri aktarmasını istemiş kimi zaman da Naci Bey mânâsını anlayamadığı bazı nutukların izâhını ondan talep etmiştir.⁵⁶

Mehmed Ali Yitik ayrıca bir mektubun devamında kendi zamanına kadar olan Halvetî-Şâbanî-Nasûhî-Kuşadavî-Amiş Efendi ve haleflerinin silsilesini de kaydetmiştir ki bu kayıt, yolun inkişâfa uğramadan günümüze kadar devamına delildir.⁵⁷

3. Sonuç

Şâbânî-Kuşadavî yolunun tarihi seyrine, meşâyih ve mensuplarına, yayılım alanına, usûl ve erkânına birinci derecede kaynaklık edecek mektup metinleri mevcuttur. Bunlardan ilki Kuşadavî İbrâhim Efendi'nin halife ve dervişlerine yazdığı, diğeri halifesi Bosnalı Mehmed Tevfik Efendi'nin müridlerine gönderdiği mektuplardır. Tevfik Efendi'den feyz alan Amiş Efendi'nin halifesi Abdülâzîz Mecdî Tolun'un Süheyl Ünver ve diğeri talebelerine yazdığı mektuplar, Kuşadavî yoluna mensup sûfilerin mektup yazım geleneğinin üçüncü halkasını teşkil etmektedir. Bunlar seyr ü sülûk muhtevâlî mektuplardır. M. Ali Yitik'in Naci Erdem'e yazdıklarını da dördüncü halka olarak kabul etmek mümkündür. Çünkü Yitik Amiş Efendi'nin bendegânındandır; Naci Erdem ise önce Nûru'l-Arabî yolundan feyz almış daha sonra Amiş Efendi hulefâsından Tahir Efendi'nin sohbetlerine dâhil olmuştur.

Araştırmamıza konu olan on iki mektup, meşrep ve mânevî zevki müşterek iki sûfinin son derece samîmî ve dostâne bir hava içinde bazı tasavvufî meseleleri mülâhazalarını içermektedir. Bu meseleler Niyâzî Mısrî'nin nutukları ve Amiş Efendi'nin sözleri etrafında dönmektedir. Mektup metinleri, Yitik'in Amiş Efendi sözlerinin râvisi ve şârihi olduğunu ortaya koymaktadır. Mehmed Ali Bey kendi dönemine kadar gelen Şâbânî-Nasûhî-Kuşadavî tarikat silsilesini bir mektubun sonuna kaydetmiştir. Tarihi belge niteliğindeki mektup, Kuşadavî yolunun Amiş Efendi ve onun halifeleri vâsıtasıyla günümüze kadar devam ettiğini ortaya koymaktadır.

54 Bk. 9. Mektup; Erdem, *Hâtralar*, 11.

55 Bk. 7. Mektup; Nihat Azamat, "Muhammed Nûru'l-Arabî" *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 30/560.

56 Bk. 6 ve 7. Mektup

57 Bk. 2. Mektup

4. Mektup Metinleri

Latin harflerine çeviri yazısını verdiğimiz mektup metinlerini tarih sırasına göre sıralayarak [] içinde numaralandırdık. Metin içinde silik veya okunamayan kelimelere [?.] ile işaret ettik.

[1. Mektup]

Bihî

Huzûr-ı âlî-i birâder-i ekremime

Muhterem kardeşim efendim,

Pîr-i destgîrimiz Azîzimiz sultânımız Ahmed Amiş Efendimiz hazretlerinin enfâs-ı kudsîyyeleriyle *Vird-i Settâr*'larının nihâyetine mübârek hatt-ı destleriyle yazmış oldukları vesâyâlarını takdîm ettim. Diğer mektûblarımda da mütebâkîsini takdîme Hak muvaffak buyurur inşaallah. Ellerinizden öper, efrâd-ı âilenize kalb safâsı beden hafifliği tazarru' eder, mübârek velâdet-i Risâletpenâhîyi tebrîk ile ümmet-i Muhammed aleyhissalâtü vesselâm ile birlikte bizler için de vesîle-i afv ü mağfîret olması duâsıyla vazîfe-i *أستجب لكم* (Mü'min 40/60) [Bana duâ edin, size icâbet edeyim.] ifâyâ müsâraat eylerim. Bâkî Hû.

Göztepe İhlamur sokak numara: 1

Mehmed Ali

10 Rebîulevvel sene [1]376/ 15 Ekim sene [1]956

[2. Mektup]

Farîza-i hamd ü senâyı ve vecîbe-i tasliye ve selâmı ba'de'l-ifâ

Ehî fillâhım efendim,

Nâme-i vefâ-allâmeleri kalbe sürûr ve rûha intibâh bahşetti. Hak Celle ve Alâ hazretleri de füyûzât-ı nâmütenâhîye sizi garîk-ı bahr-ı envâr eyleye. Âmîn.

“Birinci senede imâm, ikincide tamâm, üçüncüde kalpaklı yuvan, dördüncüde bir kalbur saman olmayın.” kelâm-ı kudsîsinin teşrîh edilmesini arzu buyuruyorsunuz. Maâzallâh ki böyle bir hâle tasdîre kendimde kudret göreyim. Kâmilin kelâmı birçok vecihleri şâmindir. Bu hususda herkes istîdâdı mertebesinde bir fehm ile tesliyet bulur. Onun üstü zuhûr edinceye kadar da onunla mütesellî olur. Fakîrin anlayabildiğim, bâzı sâliklerde mebâdî-i halde bâzı zuhûrât olur. Keşfi açılır, eğer şeyhi kâmil değilse haberi olmadan bir benliğe düşer ve kendisini sâhib-i kemâl görmeğe başlar. İşte bu gibi hâlâtta olanlar hemân kendilerini kemâle ermiş addile da'vâya kalkışır. Böyle olanları ikâz için birinci senede kendini imâm görürsen ikinci senede de artık işim tamamlandı diye mağrûrlanır. Üçüncü senede bir de bakarsın ki mekre uğrar, bir kalpaklı yuvan olursun. Ya'nî i'tikâdını kaybedip akîde-i fâside ile kendini helâke atarsın. Dördüncü sene de bir kalbur saman kadar kıymetin kalmaz, şaşırırsın. Bu hâl, ihvânımızdan bir Şemsi Bey vardı; bizzât kendisinden dinlenen menkıbeden, keyfiyet-i tahlil anlaşılır. Bu zâtın keşfi açık, irfânı mevcûd, Hazret'e muhabbeti tâm idi. Bir gün kendisine artık benim işim tamâm diye bir hâtıra gelmiş, huzûr-ı hazret-i Azîz'e gittiğinde “Şemsi, Edirnekapi'da

medfûn İbn Kemâl vardır. Bilir misin?” buyurmuş. “Evet Efendim” cevâbını vermiş. “Şimdi oraya git, teveccüh et. Ne görürsen gel söyle” buyurmuş. Mûmâ ileyh de hemân gider, teveccüh eder. Bir de bakar ki İbn Kemâl hazretleri kabirden çıkarlar, otururlar, epey uzak bir mesâfede bulunan bir nargilenin marpuçu ağızlarında bulunuyor. Böylece gelip Hazret’e arzeder. Hazret-i Azîzimiz de “Şemsi, marpuç yola delâlet eder” diyerek “daha çok yolumuz var” buyurunca “kendime geldim ve tâib ü müstağfir oldum” diye anlatmışlardır. İşte şeyh, kâmil olunca mürîdini sıyânet buyurur. Bir de bunun aksine bakınız. Vaktiyle Yemen’de bulunmuş bir alay müftüsü vardı. Orada epey riyâzet çekmiş; bâzı açıklar olunca öyle hâlde gelmiş ki, artık benim üstüm yok, derdi. “Bakdım, İbrâhim aleyhi’s-selâma dört bin makâm vermişler, acıdım; dört bin de ben verdim” diye hezeyânda bulunurdu. İşte bu gibi hâlâta uğramamak için sâlikleri ikâz buyurarak dâimâ boynu bükük olarak huzur-ı Rabbü’l-âlemînde tazarru’da bulunmağa ve şeyhin emr ü fermânından hâriç kaldıkça yanlış yollara sapacağına emîn olmalarını anlatmak istemiş oldukları zannındayım. - «وَاللّٰهُ يَهْدِي مَنْ يَّشَاءُ / لِمَا يَّشَاءُ / وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ» - [Dilediğini / dilediğine/ erıştırir. O Azîz ve Hakîm’dir.]

Nevres Bey rivâyetiyle:

“Tabiatında sekr vermek isti’dâdı olan bir şeyi içmekten, içmemeyi tercih ederiz.”

“Yapmakla yapmamakta muhayyer bırakıldığımız bir şeyde yapmamayı tercih ederiz.”

“Onlar muhavvile’l-ahvâldir. Harâmı helâle tahvîl ile içerler.”

“Gam gam üstüne, gam gam üstüne veririz. Gelene sevinmeyince[ye], gidene yerinmeyinceye kadar.”

Hoca Efendimiz rivâyetiyle:

“İşi kendi hâline bırak; Allah en iyisini yapar.”

“Kuşadalı Efendimizin mürîdânından birisi Adalar’dan birine kaymakam ta’yîn edilir. Oradan, “Efendim, buranın ahâlîsi gâvur, hayvanları domuz.” diye yazar. “Ben de, beni onlarda da görsün diye gönderdim.” buyurdular.

“Şemseddîn Paşa Bükreş’te iken, “Efendim iki karpuz bir koltuğa sığmıyor.” diye Azîz Sultânımıza mürâcaat eder. Efendimiz de: “İki karpuzu bir etsin.” buyururlar.”

İşte Azîz kardeşim Efendimiz Azîz Sultânımızın kelîmât-ı kudsiyelerinden bir kısım daha yazıp takdîm ediyorum. Hak cümlemizin kalplerinde füyûzâtını izhâr buyursun. Duâ-yı hayriyyenizi eksik etmemenizi bilhâssa ricâ eder; efrâd-ı âilenizin cümlesine Hak’dan kalp safâsı beden hafifliği tazarru’ eder ve her işinizde Hakk’ın tevfi-kât-ı kâmile-i ilâhiyyesine mazhariyetlerini cân ü dilden niyâz ederim. Bâkî Hû.

Göztepe Ihlamur sokak numara: 1

Fillâhi muhibbiniz

Mehmed Ali

1 Kasım sene [1]956

“El ile men’ et, dil ile men’ et, kalp ile men’ et. El ile men zâbitanın, dil ile ulemânın, kalp ile evliyâullâhın vazifesidir. Ed’afu îmân, ya’nî en kuvvetlisi budur.⁵⁸”

58 Amîş Efendi’nin imânın en zayıfı anlamına gelen “ed’afu îmân” ibâresini “en kuvvetlisi” olarak çevirisi lafzî değildir. Peygamber’in hadis metnine sâdik kalmakla birlikte Amîş Efendi bu hadisi yorumlamıştır. Ona göre bir kötülüğü kalp ile menetmek, kötülükten münâferet ancak evliyâ mertebesindeki insanlara mahsustur.

Naîm Bey Efendi'den:

“Hâtîme fâtihanın aynıdır. Saâdeteyn arasındaki şekâvete, şekâveteyn arasındaki saâdete i'tibâr yoktur.”

Hoca Efendimiz rivâyetiyle:

“Ma'rifet Hak'tan râzı olmaktır.”

Nevres Bey rivâyetiyle:

“Bir gün Efendi hazretleri önde, biz de bir iki ihvânla arkadan yürüyorduk. İçimden, ‘Bana bir kudret ihsân et de Abdülhamîd'in tâc u tahtını yıkayım.’ dedim. Efendi hazretleri hemân dönerek, ‘Hiss-i zulüm neye derler bilir misin?’ buyurdular ve ilâveten “Zâlim bir pâdişaha karşı silâha sarılmak da zulümdür.” buyurdular.

Makbûle Hanım rivâyetiyle:

“Makbûle Hanım huzûr-ı saâdette iken huzûrda bulunan Süreyyâ Bey, ‘Efendim, ben yağan kara dur diyorum duruyor. Şöyle ediyorum, böyle yapıyorum.’ diye söyler. Efendimiz de, ‘Ben de kimsesizlere merhamet ediyorum.’ buyururlar. Makbûle Hanımefendiye gitmeleri için müsâade buyururlar. Hanım, huzûrdan ayrılmamak ve doyamadığı sohbet-i mübârekede devâm edebilmek üzere gecikirken Süreyyâ Bey, ‘Efendim, benim saçmalarımı dinlemek istiyorlar.’ der. Efendimiz de “Onun, senin saçmalarını dinlemeye ihtiyacı yok.’ buyururlar.”

“Yine bir gün mûmâ ileyhâ Hanımefendiye, ‘Seni ağlatmam.’ buyururlar.”

“Azîmimiz sultânımız Efendimiz türbede iken bir zât gelir. Efendimize müteveccihen namaza dururlar. Orada bulunan bir ihvâna ‘Bu zât işi doğru yaptı, ammâ git kibleyi düzelt.’ buyururlar.”

“Benim şeyhim Bekir Efendi İstanbul ile Manisa'ya hükmederlerdi, ben her yere hükmederim, buyururlar.”

“Dağ dağ, taş taş gördükçe bir şeyhe muhtaçsın.”

“Naîm Beyefendi'ye ‘Şu şöyle olsun, şu şöyle olsun kurtuluncaya kadar şeyhe muhtaçsın.’”

Dâimâ boynu bükük olarak huzûr-ı Rabbü'l-âlemînde tazarru'da bulunmağa ve şeyhin emr ü fermânından hâriç kaldıkça yanlış yollara sapacağına emîn olmalarını anlatmak istemiş oldukları zannındayım. - « وَاللّٰهُ يَهْدِي مَنْ يَّشَاءُ / لِمَا يَّشَاءُ / وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ » - [Dilediğini /dilediğine/ eriştirir. O Azîz ve Hakîm'dir.]

Fâtih İstanbul'un Medîne'sidir, buyururlardı ki Allahu a'lem kendilerinin Fâtih'te bulunmaları ve verâset-i hakîka-i Muhammediyeleri hasebiyle Fâtih'in Medîne olması iktizâ ettiğini ya'nî asl-ı Medîne'den maksat, vâris-i Muhammedî aleyhissalâtü vesselâm hangi beldede ise oraya aynı nazarla bakmak lâzım geldiğini ifhâm olsa gerek.

“Nezâfet-i şer'iyenin hâricindeki nezâfetten Allah'a sığınırım.”

“Hasan, eğer şer'iatimiz müsâade edeydi sana kendimi şu havlunun üzerinde gösterirdim.” Nevres Bey rahmetullâh bir gün Hazret'e âbdest alırken havlu tutmuşlar. O zaman böyle buyurmuşlar.”

“İyyâke na'budü ve iyyâke nestaîn, irâde-i cüz'iyeyi silmiş süpürmüştür.”

“Ârifler için irâde-i cüz'iyeyi tasdik küfürdür; mahcûblar için de irâde-i cüz'iyeyi adem-i tasdik küfürdür.”

“Bizim fabrikaya düşen paslı demir bile olsa, yirmi dört ayar altın ederiz. Ba‘zen bakırın üstüne bir altın cilâ urur, altın ayarında kullanırız. Gelen domuz ise tuzlamız vardır, oraya atar, mürûr-ı eyyâmla tuz olup her yemeğe çeşni verir.”

“Her ne zaman elimi duâya kaldırırsam bir de bakarım ki bütün mükevvenât dileklerini fakîre arz ediyorlar.”

“Kuşadalı Azîzîmiz: “Hak ulûhiyetini hiç kimseye vermez. Fakat ba‘zen fakîrden tecellî eder.” buyurmuş.

“Kâmillerin ba‘zen ba‘de’l-irtilhâlde sâliklerine feyzi devâm eder. Sülûkte vefât edenlerin terakkiyatı devâm ettiği gibi.”

“Sâlik ne sûfî ne sefih, ikisi ortası olmak lâzım.”

“Ulu’l-emr olanlar Hakk’ın azametini mazhar olmakla, karşı durmak olmaz.”

“Açlıktan ölmek tehlikesi olursa, köpek etini yiyip kurtulmak varsa köpek etini yiyecek, yemez ölürse mes’ûldür. Domuz eti olursa, yemez ölürse mes’ûl değildir. Yer kurtulursa yine mes’ûl değildir. Çünkü nass-ı kâtî’ vardır.”

Nevres Bey rivâyetiyle:

“Her alınan kitabın üç defâ okunmak hakkı vardır.”

“O niçin böyle oldu? Bu böyle olmalıydı, gibi sözler câiz değildir. Çünkü, bundan Allah’a akıl öğretmek çıkar.”

“Biz *Tebbet yedâ* sûresini hatim tamam olsun diye okuruz.”

“Hazret-i Ali buyurur ki: ‘Dünyâda iki şeyden korkmam: Biri Allah’ın takdîr ettiği, diğeri de etmediği şeyden.’ Bunu bir yerde okudum, Efendi Hazretlerine arz ettim. Buyurdular ki: Allah’ın takdîr etmediği vukû‘a gelmez; takdîr ettiğinden korkmak ise küfürdür.”

“Kaldırım olmuş yere yatmış, onu çiğnersin. Lâkin ayağınla itmek olmaz. El ile alıp kenara koymalı.”

“İrâde-i teklifiyye irâde-i tekvîniyyenin zuhûru içindir. İrâde-i teklifiyye irâde-i tekvîniyyenin aynı ise o âdem saîddir, değilse şakîdir.”

“Ravza-i Mutahhara’yı ziyâretle namaz kıldım, duâ ediyordum. Hazret-i Resûl Efendimizin sallallâhu aleyhi ve sellem sağ tarafımdan zuhûr ile şu âyet-i kerîmeyi okuduklarını işittim: **عَلِمَ** فَلَا تَسْتَأْنِ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ (Hud, 11/46) [O halde hakkında hiçbir bilgin olmayan şeyi benden isteme.]”

“Bizim fabrikaya düşen, paslı demir bile olsa, yirmi dört ayar altın ederiz. Ba‘zen bakırın üstüne bir altın cilâ urur, altın ayarında kullanırız. Gelen domuz ise tuzlamız vardır, oraya atarız. Mürûr-ı eyyâmla tuz olup her yemeğe çeşni veririz.”

“Biz bir binâyı ta‘mîr ederken kiremitlerini bile sallamayız.”

“Biz nübüvvetin velâyetinin sırrının neş‘esine me‘mûruz. Şimdi bu neş‘e yalnız Halvetîlerde, bir parça da Kâdirîlerde kaldı, buyurmuşlar.”

“Resûl Efendimizi rü’yâda gören münkir ise müslim, fâsık ise sâlih, sâlih ise evliyâyâ terakkî eder, mühlak olur.”

“Her ne zaman elimi duâya kaldırırsam bir de bakarım ki bütün mükevvenât dileklerini fakîre arz ediyorlar.”

“Onların kabirleri teslîm-i rûh ettikleri mahâldir.”

“Nâkıs iken irşâda kıyâm edenlerin mütennebîlerle haşrından korkulur. Altın sırr-ı velâyete, gümüş sırr-ı nübüvvete işarettir. Mürşidin el ayası zâttır. Şerîatı tut, hakîkatı yut, selâmet ondadır.”

“Yer taban, gök tavan, içindeki kâffe-i mahlûkât ihvân olmadıkça tevhîd kokusu duyulmaz.”

“Şeyhim dedi ki, ‘Ahmed, ayı ol ayı’. Ürktüm. Sonra döndü, ‘Yânî zurnacı nasıl çalarsa ona ayağını uydur. Ayının otuz iki türküsü varmış. Onun da hepsi ahlât üzerine imiş. Tâlib de böyle olmalı.’”

“Şifâyî ilaçdan değil onda mütecellî olan Hak’dan beklemeli.”

Nevres Bey rivâyetiyle kelimât-ı kudsiyyeleridir:

“Bismillâh’ın ma’nâsı Allah’ın bendeki ta’yîniyle.”

“Kelâm-ı nefis her lisândan sâdır olur; fakat lisân-ı Arab’a bürünmüştür.”

“Rüştü Bey ile beraber bir gün huzûr-ı saâdete gittik. ‘Ulan, bana boza getirdin mi?’ buyurdular. Ben de, ‘Getireyim Efendim’ dedim. ‘Boza der demez aklınız bozacı dükkanına gitmesin; mürşid ne demek istiyor, onu anla, sözünü anla. Onlar boş söylemezler.’ Ben de ‘Evet efendim, (وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ) (Necm, 53/3) [O kendi hevâsından konuşmuyor.] dedim. Mübârek şehâdet parmaklarını ağızlarına götürerek işaretle ‘sus’ buyurdular ‘O yalnız Muhammed’e mahsûstur, mürşidler hakkında da öyledir. Biz ihvânımızdan böyle söz sudûrunu severiz. Lâkin, herkesin yanında söylenmez’.”

“Ezelde hilkat yoktur, zuhûr vardır. Her şeyin ism-i âlîsini bil; babanın verdiği isimle çağır.”

“İnsan sûrette muhtâr, hakîkatte mecbûrdur.”

(إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ بِالْعِبَادِ) Allah kullarında latîftir; Allah kullarına latîftir, değil. Bu, isneiyyeti icâb eder.”

“Tuzun iki maddeden ibâret olduğu, her birisi ayrı ayrı alınırsa bir semm-i muhlik olduğu halde, ikisinin birden alınması mücib-i fâidedir.” ifâdesine Allah Celle Celâlühü ile Muhammed aleyhissalâtü vesselâm da öyledir, buyurdular.

“Allah’ın senin alnına yazdığı şeyin men‘ine Muhammed aleyhissalâtü vesselâm bile kâdir değildir, buyurdular.”

“Cemî‘-i mükevvenât Hakk’ın zuhûrudur. Şuûnât-ı ilâhiyye irâde-i zâtîyyedendir. Allah hadd-i zâtında ekberdir.”

«مِنَ الْأَزَالِ إِلَى الْأَبَادِ إِلَى مَا لَا يَبْتَأْهِى، الْمُسْتَجْمِعُ بِجَمِيعِ الصِّفَاتِ: اللَّهُ» [Ezelden ebede, sonsuz olan bütün sıfatları toplayan, Allah’tır.]

“Bir gün sinn-i âlîlerini soran bir zâta cevâben, Şeyhim bana derdi ki, Ahmed senin târihin meçhuldür.”

“Dünyâda eşini bulamazsan, işini bilemezsen rahat edemezsin.”

Hoca Efendimiz rivâyetiyle:

“Taşta hayât-ı ilâhî olmasa idi Mûsâ’nın esvâbını alıp kaçır mıydı?”

“Birinci senede imâm, ikincide tamam, üçüncüde kalpaklı yuvan, dördüncüde bir kalbur saman olmayın.”

“Gör geç, belle geç, durma geç.”

“Zamân, mekân, ihvân.”

“Tilâvetü'l-Kur'ân, musâhabetü'l-ihvân, mülâkâtü'r-Rahmân.”

Silsile-i Halvetiyye

Hazret-i Muhammed *sallallâhu Teâlâ ve âleyhi ve âlihî ve ashâbihî ecmain*, Hazret-i Ali *kerremallâhu vechehû*, Hazret-i Hasan, Hazret-i Hüseyin aleyhime's-selâm ve Hazret-i Hasan el-Basrî ve Kümeyl b. Ziyâd *kuddise sirruhûmâ*, Hazret-i Habîb el-Acemî *kuddise sirruhû*, Hazret-i Dâvûd et-Tâî *kuddise sirruhû*, Hazret-i Ma'rûf el-Kerhî *kuddise sirruhû*, Hazret-i Serî es-Sekatî *kuddise sirruhû*, Hazret-i Cüneyd el-Bağdâdî *kuddise sirruhû*, Hazret-i Mîmşâd ed-Dîneverî *kuddise sirruhû*, Hazret-i Muhammed ed-Dîneverî *kuddise sirruhû*, Hazret-i Muhammed el-Bekrî *kuddise sirruhû*, Hazret-i Vecihüddîn el-Kâdî *kuddise sirruhû*, Hazret-i Ömer el-Bekrî *kuddise sirruhû*, Hazret-i Ebü'n-Necîb es-Sühreverdi *kuddise sirruhû*, Hazret-i Kutbüddîn el-Ebherî *kuddise sirruhû*, Hazret-i Rükneddîn Muhammed es-Sücâsî *kuddise sirruhû*, Hazret-i Şihâbeddîn Muhammed et-Tebrîzî *kuddise sirruhû*, Hazret-i İbrâhîm ez-Zâhid el-Geylânî *kuddise sirruhû*, Hazret-i Ahî Muhammed *kuddise sirruhû*, Hazret-i Pîr Ömer el-Halvetî *kuddise sirruhû*, Hazret-i Ahî Mîrem *kuddise sirruhû*, Hazret-i Hacı İzzeddîn *kuddise sirruhû*, Hazret-i Pîr Sadreddîn *kuddise sirruhû*, Hazret-i es-Seyyid Yahyâ el-Bâkûvî/ Yahyâ eş-Şîrvânî *kuddise sirruhû*, Pîr Muhammed el-Erzincânî *kuddise sirruhû*, Hazret-i Çelebi Sultan el-Aksarâyî *kuddise sirruhû*, Hazret-i eş-şehîr bi-Cemâl el-Halvetî *kuddise sirruhû*, Hazret-i Hayreddîn et-Tokâdî *kuddise sirruhû*, Hazret-i Şa'bân-ı Velî *kuddise sirruhû*, Hazret-i Muhyiddîn *kuddise sirruhû*, Hazret-i Ömer el-Fuâdî *kuddise sirruhû*, Hazret-i İsmâîl Çorûmî *kuddise sirruhû*, Hazret-i Alâeddîn el-Etvâl eş-şehîr bi-Karabaş-ı Velî *kuddise sirruhû*, Hazret-i Pîr es-Seyyid Mehmed Nasûhî *kuddise sirruhû*, Hazret-i Mudurnulu Abdullâh Efendi *kuddise sirruhû*, Hazret-i Zoravî Mehmed Efendi *kuddise sirruhû*, Hazret-i Çerkes Mustafa Efendi *kuddise sirruhû*, Hazret-i Beypazârî Ali Efendi *kuddise sirruhû*, Hazret-i Kuşadalı İbrâhîm Efendi *kuddise sirruhû*, Hazret-i Ömer el-Halvetî *kuddise sirruhû*, Hazret-i Hamâmî Tevfik Efendi *kuddise sirruhû*, Hazret-i Fâtih Türberdârî Bekir Efendi *kuddise sirruhû*, Hazret-i Pîr-i dest-gîrimiz melce vü melâzımız Ahmed Amiş Efendimiz *kuddise sirruhû*, Hazret-i Kayserili ser-fîrâz-ı âşîkîn Mehmed Efendimiz *kuddise sirruhû*, Hazret-i Hoca Ahmed Tâhir Memiş Efendimiz *kuddise sirruhû*, Hazret-i Mustafa Özeren *kuddise sirruhû*.

Ahmed Amiş Efendimizin ilk şeyhleri Ömer el-Halvetî, ikinci şeyhleri Bekir Efendi hazretleridir.

[3. Mektup]

Bihî

Farîza-i hamd ü senâyî ve vecîbe-i salât ü selâmî ba'de'l-edâ

Muhterem ehî fillâhım efendim,

İrsâline lutf u inâyet buyurulan meveddetnâmeleri mücib-i irşâd-ı tarîk-ı seddâd oldu. Şöyle ki, “Size lâyük ifâde bulmakta aczimi gördükçe [?.] devâm zorunda kaldım.” buyuruyorsunuz.

Demek ben kendimi zât-ı âlîlerine olduğum gibi değil de toplama, belleme laflar ile sâhib-i zevk u hâl birisi olarak tanıtmış olacağım ki zât-ı âlîleri fakîre karşı nasıl bir hitâbta bulunacağınızı takdîr buyuramamışsınız. Müsâade buyurlarsa bendeniz arz edeyim. Ey kardeşim olduğun gibi görünmekten niye vazgeçiyorsun?

*Lâf ve kütüb ile girip meydâna
[.?.] zannediyor arşa çıkıp seyrâna*

*Görerek bilerek nakl-i şühûd etmedesin
Ben derim bilerek kendini aldatmadasın*

*Neme lâzım ne isen öyle gözük insâna
Verme teşviş ü halel sâmi' olan ezhâna*

İşte kardeşim, bendenize o hitâbınız yerine bu cümleler ile hitâbda bulunsa idiniz, fakîri pek memnun eder, hakk-ı uhuvveti de tamâmıyla îfâ etmiş olurdunuz.

Ben o sözünüzü intâk-ı Hak olarak kabûl ediyorum, Rabbime hamd ü senâda bulunarak zât-ı âlîlerine de vazîfe-i teşekkürü îfâya müsâraat ediyorum. Ve hemân «وَأَعُوذُ مِنْ عِقَابِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ» [Azabından affına sığınırım, gazabından rızâna sığınırım, senden sana sığınırım] ile secde-i ubûdiyete kapanıyorum. Ya o iltifâtınızdan haz duyarak bir türlü henüz kurtulamayıp içinde yuvarlandığım vücûd-i mevhûma bir kat daha kesâfet yüklense idi neüzü billâh hâl ne kadar müşkil olurdu? «اللَّهُمَّ نَجِّنِي وَإِخْوَانِي مِمَّا يَفْطِنُنَا مِنْ جَنَابِكَ»

Azîz kardeşim, Rabbin lutfuna çok şükür bu yola Nevres Bey delâletiyle, Hazret-i Azîz sultânımız -kuddise sırruhû- Efendimizin mübârek huzurlarına girdiğim andan itibâren bendenizde öyle bir hâl uyandı ki 'Aman herkes bir vesîle ile bu huzûra girerek necâta ersin, arzusu gönülde hâkim' ve o ana kadar tamâmîyle beni esâreti altında tutan yalan yanlış benlikler de, ikinci huzûr-ı âlîlerine girdiğim gün mübârek fem-i saâdetlerinden zuhûr eden: «وَجُودُكَ» [Varlığın başka hiçbir günahla mukayese edilmeyecek bir günahdır] hadîs-i şerîfiyle yıkılarak bir râbîta-i kaviyye ile Dâimî'ye tefvîz ve hubb-ı tefrîd kesb-i za'f etti. Onun yerine hubb-ı adâlet, zâlîme adâvet, zâlîme hak sözü söylemekte pervâsızlık gibi birtakım haller kâim oldu.

Haftabaşı mektebden çıkar doğruca huzûra, Hazret'e koşar, aldığımız nevâle-i rûhâniyye ile mektebde dört beş gün gıdalanırız. Böylece seneleri ikmâl ederek, zâbit çıkarak İstanbul'dan müfârakat mecbûriyeti hâsıl oldu. Lâkin râbîta-i ma'neviyyeye halel gelmedi. Ve himâye-i Hazret-i Azîz'de bulunarak her müşkil kolaylıkla hallolarak zuhûr eden her bâdireden selâmete çıkararak, 336 [1920] senesi Hazîranında esâretten avdetle İstanbul'a gelişimde Hazret-i Azîzimizin 336 Nisan ayında sır olduğunu öğrenerek, o şems-i hakîkatin hangi mazhardan tulû' buyurduğunu yine kendilerine mürâcaatımda lütuf buyurdıkları veche üzre, Mehmed Efendi hazretlerinin huzûrlarına dehâlet iderek yedi sene kadar da onların Cenâb-ı âtîfetlerinde bulunarak müşârunileyh Hazreti de âlem-i cemâle teşrîf buyurdıklarından, lütuf ve

keremleri meşrik-1 şems-i hakikat olacak zâtın Ahmed Tâhir Efendi hazretleri olacağı müteaddid mübeşşirelerimde bildirilmekle o andan itibâren kulluklarını medâr-ı mefharet bilmiş, bu arada türlü türlü ahkâm u kazâ ve kaderde olub da zuhûr eden nice nice şuûnâtın zuhûru ve fakîrde fitrî bir hassa olan gafletin zebûnu olarak rızâ-yı şeriflerini tahsilde pek çok kusûr hâsil ve öyle bî-misl vâris-i Muhammedî'nin zamân-ı şeriflerinde de gönül kitâbını okumak ve vücûd-ı mevhumdan kurtulmak saâdetinin adem-i zuhûru istîdâd-ı zâtının noksânından olduğunu ve a'yân-ı sâbitemin mukteziyâtından bulunduğunu bilerek ﴿لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ﴾ (Zümer, 39/53) [Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz.] emr-i celiline tebean irşâdât-ı âliyyeleri ile lutfen ve ihvâna merhameten kiblegâhımız olarak bildirdikleri Hazret-i Azîzimiz Efendimizin lutf ve keremleriyle huzûr-ı Hazret-i Azîzâna duhûl saâdetini idrâk ederiz inşâllâh. ﴿يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ﴾ (İbrâhim 14/4) [Dilediğini hidâyete erştirir. O Azîz ve Hakîm'dir.]

İşte azîzim hâlîmi arzettim. Bu cihetle luftun birbirimizle tekellüfsüz ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا﴾ (Asr 103/3) [Birbirlerine hakkı tavsiye ederler ve sabrı tavsiye ederler.] emr-i celiline tebean rûha gıda olan kelâm-ı kudsîleri birbirlerimizle konuşa konuşa hakikat-i zikirde bulanarak rızâ-yı şeriflerini tahsilde bulunmak emel-i hâssından başka bir arzuya Hak müsâade buyurmasın. Amîn.

Vücûd-ı unsûrîdeki muvâzenesizlik aylardır bir tarafa çıkmaya müsâade etmediğinden üzülmüyorum. Çarşamba günü havaların gayet güzel olması vücutta biraz kuvvet hissolduğundan İstanbul'a inüp akşam hâne-i saâdette kaldım. Ertesi sabah da dâireye gitmeden evvel toplandıkları Eminönü civârındaki kahvehâneye giderek mahdûm-ı âlileri Fikret ve Kemal Beyler ile diğer bir iki ihvân ile müşerref olup neşelenerek kesâfetimi tahfif eyledim. Mübarek ellerinizden öper, efrâd-ı âilenize ayrı ayrı saâdet-i hakîkîleri ve kalp safâsı ve beden hafifliklerine nâilîyetleri duâsını ref'-i bargâh-ı ahadiyyet eylerim, kardeşim, efendim.

Erenköy- Göztepe/ İstanbul Göztepe, Ihlamur sok. no: 1

M. Ali Yitik

9 Şubat sene 1957

[4. Mektup]

Bihî

Farîza-i hamd ü senâyî ve vecîbe-i salât ü selâmî ba'de'l-edâ

Hayâli gönüle neş'e bahşeden ehî fillâhım efendim,

Lutf u inâyet buyurduğunuz mektûbunuzda bendeniz hakkında ibzâl buyurulan teveccühât-ı kalbiyyenin hakîkaten inkılâbı için tazarruatta bulundum. Aynı zamanda o tazarruâtı yalnız nefsiime değil siz kardeşim hakkında da şu yolda tekrâr eyledim: “Yâ Rabbi hakkımda hüsn-i nazar ihşân buyurarak insandaki seyyiâtî görmemek hasletiyile yarattığın bu kardeşimi vuslat-ı hakîkî ile zâik-i zevk-i vahdet eyle. İhşân buyurduğun ahlâk-ı hasenesini kendilerinin mi'râcî için bir kanat yap. Tevhîd kapısından lutf buyurup göstereceğin nûr ile de kendisini nûru'n-nûr tecelliyâtına mazhar buyurarak ve bî-vücûd zâtını zâtınla ru'yete muvaffak buyur”, diye münâcâtda bulunmaya Hak muvaffak buyurdu. Her iki kardeşin li-vechillâh olan duâları hazerât-ı azîzânın himem-i kudsiyyelerinin inzâmîmıyla rehîn-i kabul olur inşâallah.

Kardeşiğim, ehlullâh hazerâtının kelâm-ı zâtîleri doğrudan doğruya rûha te'sir ilkâ ettiğinden onların sözlerinden istimdâd ile sohbet vesîle-i saâdet olduğundan Hazret-i Niyâzî-i Mısırî kuddise sırruhû hazretlerinin:

*Sen seni bilmekdir ancak pîre ülfetten garaz
Noktayı fehm eylemektir ilm ü irfândan⁵⁹ garaz*

*Halkı bunca enbiyâ kim geldi da'vet eyledi
Vahdetin sırrı bilinmektir o da'vetten garaz*

*Sâni '-i gör günde yüzbin türlü san 'at gösterir
Kendini göstermek içindir o san 'atdan garaz*

*Hep celâlin perdesidir küfr ü isyândan murad
Bahr-ı cûdun katresidir fazl-ı rahmetten⁶⁰ garaz*

*Nefsini bilen erermiş bir tükenmez devlete
"Fakru fahrî" dir Niyâzî bil o devletten garaz*

enfâs-ı kudsiyyeleri ne kadar hoş değil mi? Hakâyıkın zevkan zuhûrunu ricâ ve tazarru'da devâm, sizi ve bizi vâsıl-ı merâm eder inşâallah.

Yine müşârun ileyh kuddise sırruhû şu:

*Her kimin kim derd-i Hak 'dan yüreğinde olsa dâğ
Âkibet dermânına irüp can [ü]⁶¹ gönlü ola sâğ*

*Lik derdi olmayanın derdine [hiç]⁶² çâre yok
Gönlü olmuştur anın yanından ol dâim ırâğ⁶³*

Elhamdülillâh ve'ş-şükrü lillâh ki Hak derdi zât-ı âlîlerini istflâ' etmiş. Öyle olunca hazerât-ı azîzân kaddesallâhu sırrahumun kelâm-ı kudsiyelerinin mûcibi dermân da zuhûr edecek değil mi? Bu husûsda gördüğüm bir menkıbeyi arz edeyim. Ümid ederim ki hoşunuza gider.

Ehlullâhdan bir zâtın sırrından 'falân mescide git', diye müteâkib emirler zuhûr eder. Bu zât da kalkar giderler. Bakarlar ki, bir delikanlı oracıkta oturuyor. Selâm verir, delikanlı da redd-i selâm ile buyurunuz diye da'vet eder. Ol zât-ı mübâreke birtakım suâller sorar. Anlar ki bu âşık-ı Hudâ'nın gönlüne hürmet, Hak Teâlâ onu buraya göndermiş. "Oğlum ben ihtiyârım, bir daha böyle bir şey zuhûrunda benim ikâmetgâhım falan yerdedir. Lütfen oraya geliniz." der. Delikanlı "Aman Efendim tek Hak o derdi versin, âtisine sizi gönderir. Ağaçdan şöyle

59 hikmet. Bk. Niyâzî Mısırî, Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divânı, haz. Kenan Erdoğan (Ankara: Akçağ Yay., 2. bs., 2008), 260.

60 fasl u rahmetden. Bk. Mısırî, Divân, 260.

61 Bk. Mısırî, Divân, 264.

62 Bk. Mısırî, Divân, 264.

63 uzağ. Bk. Mısırî, Divân, 264.

ilhâm eder, kuşlardan dinletir, rüzgârdan haber verir. Ben onu düşünmem. Durdurduğunu vermezse işte ondan korkarım.” deyince o zâtı da hayrete düşürür. Hoş değil mi? Şu birkaç beyitte ne kadar yüksek bir hakîkati göstermiyor mu?

*Hakk yolunun rehberi nefesidir kâmilin
Dil tahtının serveri nefesidir kâmilin*

*Nefsini mât eyleyen def⁶⁴-i memât eyleyen
Nefhi hayât eyleyen nefesidir kâmilin*

*Mâye-i zât denilen feyz-i necât denilen
Âb-ı hayât denilen nefesidir kâmilin*

*Niyâzî'yi cân eden zerresini kân eden
Katresin ummân eden nefesidir kâmilin*

Bunlarda asl-ı esâsın ne olduğunu uzun boylu yorulmadan kısa yoldan dermâna erecek yolu ne güzel gösteriyor değil mi? Hele şunlara hele şunlara:

*Aşk yolu belâlıdır her kârı cefâlıdır
Cânundan ümidin kes cânâna irem dersen*

*Pîrinle olan ahdi güit n'en varısa [hep]⁶⁵ ko git
Bildiklerini terk it irfâna irem dersen*

*Sabr itmede Eyyûb ol gam çekmede Ya'kûb ol
Yûsuf gibi [mâ gibi]⁶⁶ mahbûb ol Kenân'a irem dersen*

Ey yâr-ı cânım, biz de birlikte Efendimizin fazl u keremini gözleyerek, kıblemizi ta'yîn ederek Eyyûb gibi sâbir, Ya'kûb gibi gam çekmede mâhir, Yûsuf gibi mahbûb olmak için gece gündüz niyâzda bulunarak âb-ı hayât ile hayât-ı hakîkiye nâliyet için bir seherde esecek nefha-i Rahmân olan Efendimizin nefes-i Mesîha deminin hubûbu temenniyât ve tazarruâtıyla ezelde hakkımızda sudûr etmiş olan kazâ ve kader cereyânına kendimizi bırakarak hemm ü gamdan âzâde olmağa yine Zât'ından tevfiik dileyelim. Hû.

Gelecek mektûbunda da Hazret-i Azîzimiz kaddesallâhu sırrahûnun enfâs-ı tayyibelerinden yazar, hediye ederim inşaallah.

Ahmed bey gibi âşık-ı ezeli bir incinin sadefi olan zât-ı âlileriyle âile-i muhteremeleri efrâdıyla tanışmak şerefini ihsân buyuran Hakk'a hamd u senâ ile vazife-i şükrânı ifâyâ müsâraat ederim. Elhamdülillâh. Havâtır-ı redîe ile dâima gaflette olan rûhum onlarla buluştuğum anda zulmetten nûra çıkıyor. Vücûd-ı unsurîdeki müvâzenesizlik kendilerini sık sık görmeğe müsâade

64 ref. Bk. Mısırî, *Dîvân*, 273.

65 Bk. Mısırî, *Dîvân*, 278.

66 Bk. Mısırî, *Dîvân*, 278.

etmiyor. Havalar düzelmeğe başladı. Hak kuvvet bahş buyurur da Efendimizin huzurlarıyla olan kudsi ictimâlarından nâil-i feyz olmağa muvaffakiyet bahş eder inşaallah. Vehbî bey gibi bir dâmâda mâlik olduğunuzdan zâhiren de zülcenâhayn olduğunuz ayrı bir lutf-i ilâhî. «نِعْمَ الْآبُ وَالْأُمُّ، نِعْمَ الْإِبْنُ وَنِعْمَ الْوَالِدُ» [Ne güzel baba ve anne, ne güzel oğul ve ne güzel zevce.] Ne güzel kudret-i ilâhî! Tamâm-ı efrâd-ı âilenize selâm ve duâlar eder; ve cümledenize mübârek Ramazân ayının vesîle-i saâdet olması duâsıyla her işinizde tevfiât-ı kâmile-i ilâhiyyeye mazhariyetinizi tazarru' ile ellerinizden öperim.

Göztepe İhlamur sokak numara: 1

23 Mart 1957

Kıtmîr-i bâb-ı nebevî

Mehmed Ali

[5. Mektup]

Bihî

Farîza-i hamd ü senâyı ve vecîbe-i salât ü selâmı ba'de'l-ifâ

Zübde-i kemâlât-ı ahlâkıyye ehi fillâhım efendim,

Son iltifât-nâmenizin cevâbını bugüne kadar ifâ ve i'tâyâ muvaffak olamadığımdan dolayı serd-i ma'zeret etmeği zâid addelediğimden doğrudan doğruya arz-ı hâle mübâderet eylerim. Çünkü irfân-ı Muhammediyyeniz kulun aczini ve Hakk'ın elinde bir âlet olduğunu ve tasarrufât-ı Hak ne yolda cereyân ederse kulun da ancak o yolda yürüyebileceğini *kemâ hiye hakkuhâ* müdrik olduğundan serd-i ma'zeret edecek olsam tarîk-ı edebden hârice çıkmış olur ve bi-hakkın tekdîr ve îkâzına müstehak olurum.

Âh kardeşim, fakîriniz bir türlü olamadığımdan, bir türlü vesâvis ve havâtîr ile gaflette bulunarak Azîzân hazerâtının avf ü safhalarına ilticâ' ile ve şefâatlerini niyâz ile mazhar-ı avf ü gufrân olmak tazarruâtıyla ruhûma tesellî vermekteyim.

Ara sıra şimşek gibi bir îkâz gelir, biraz tevhîd çeşnisi zulmeti dağıtır. Lâkin zevk ve müşâhede mahsûlü olmadığından akabinde yine kesret galebe eder. *Enelik* baş kaldırır. Ye's kaplar, âdetâ dünyânın yükü omuza çöker. Bir türlü huzûr bulunmaz.

Muhâsebe-i nefis ile sebep-i kabz araştırmak yolu ta'kîb olunur. Bir de ne göreyim, Allah Allah her sözüm, her fiilimde vücûdumun âsârı meşhûd, hemân korku başlar. Bir zamanda yine ümitsizlik deryâsında gezerken nâgâh ufukta bir sefine-i necât gözükür. Hazret-i Nûh'un aleyhisselâm gemisi nasıl kendisine sıdk ile îmân edenlere vesîle-i necât olduysa, ümmetlerin eşrefi olan ümmet-i Muhammed aleyhissalâtü vesselâmdan olmak lutfuna erenler de sefine-i hakîkatin kapdani olan mahbûb-i Hudâ Efendimiz'e sıdk ile ilticâ' ve dehâlet olduğu zaman, ﴿بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ﴾ (Tevbe 8/28) [O (Peygamber), mü'minlere karşı çok şefkatli ve merhametlidir.] ile Hakk'ın mevsûfu olan ve mir'ât-ı Hak olan zât-ı celîlden şefâat olmaz mı, diye derûndan bir şu'le-i nûr zulmeti sürüp çıkarıyor. Ve hemân ol dem ﴿رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفُرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونُنَّ﴾ (A'râf 7/23) [Ey Rabbimiz! Biz kendimizi zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz.] diye i'tirâf-ı zünûb ile Hakk'a ilticâ' olunur.

Niyâzî-i Mısırî kuddise sırruhûnun;
Her kimin kim derd-i Hakk'dan yüreğinde olsa dâğ
Âkıbet dermâna iriüp cân [ü] gönlü ola sâğ

diye buyurdıkları müjdeye nâil olabilmek için Cenâb-ı Hak'dan o derdi yüreğimizden almamasını tazarru' ile bâb-ı zillette bulunmak hoş olacak. Yine müşârun ileyh kuddise sırruhûnun;

Kuru lâf ile maksûd ele girmez
Yürü hâl ehli ol kâli⁶⁷ n'idersin

Ko halkı nefsin islâh eyle evvel
Salâh ehli ol idlâli n'idersin

Niyâzî isteyen Hakk'ı bulmuş
Gel imdi iste ihmâli n'idersin

irşâdât-ı aliyeleri mücib-i intibâh-ı fakîr oldu. Bu sebepten bu yolda yürümeğe Hak'dan yardım dilemekteyim.

Kardeşiğim evvelce yazdıklarımı işâret etmiştim. Maatteessüf bulamadım. Belki bu sefer yazdıklarımı evvelce de yazmışımdır. Lütfen evvelce yazdıklarım da bunlar yok ise iyi, var ise en son vasiyet, ne ise onu bildiriveriniz.

Havaların el'ân çok yağışlı ve sabâh akşam soğukça olması vücûd-i unsûrime dokunduğundan elân bir tarafa gidemiyorum. Ancak iyi bir havada vesâit ile Göztepe'ye kadar gidebiliyorum. Bu sebeple Cuma ve Pazartesi günleri öğle vakti vukû' bulan ictimâlarda bulunabilmek şerefinden mahrûm kalıyorum. Artık beş on gün sonra havaların tamamıyla açılması me'mûl olduğundan ve o zaman da mektepler tatil olacağından sevgili çocuklarımız Ahmed ve Vehbi Beyler ile diğer ihvânın sohbetlerinden müstefid olmak fırsatını Hak bahş buyurur inşaallah.

Amân kardeşiğim, Hazret-i Ahmed er-Rifâî kuddise sırruhû Efendimizin *el-Bürhânü'l-müeyyed* nâmıyla gâyet hoş bir kitapları vardır. Bunu Türkçe'ye 1200 senesinde kuranâ-yı şehriyâriden Kuddüsâde Kadri Efendi gâyet güzel tercüme etmiş. Çok hoş vasâyâ ile dolu. Mektuplarımda ondan da yazar, böylelikle rûh-ı kudsilere ve neş'e-i zâtîlerinden şefâata nâil oluruz inşaallah.

Efrâd-ı âileleri birlikte sıhhat ve âfiyet ile yevmen fe-yevmen sûre-i Fâtiha'da *mün'imun aleyh* olarak beyân buyurulan tevhd-i sırf yolunda terakkî ede ede zevk-i zâtîye mazhar olmaları duâsını bârgâh-ı ahadiyet eyleyerek ihdâ-yı selâm ile “yâ Rabbi Ali kulunu kendinden mürde, varlığını zinde kıl” duâsıyla hakkımda şefâatte bulunmanızı ricâ eylerim, Hû.

Ihlamur sokak numara: 1 Göztepe
وَإِذَا الرَّجَالُ تَوَسَّلُوا بِوَسِيلَةٍ وَوَسِيلَتِي حُبِّي لِأَلِ مُحَمَّدٍ

[İnsanlar bir şeyleri vesile kıldığında benim vesilem Muhammed âline sevgimdir.]

67 hâli. Bk. Mısırî, *Dîvân*, 320.

Mehmed Ali

24 Mayıs sene 1957

Hazret-i Azîmimiz kuddis sırruhu Efendimizin kelimât-ı kudsiyye ve vasayâ-yı aliyyelerinden ba‘zılarını yazmış ve diğerlerini de yazacağımı va‘detmiştim. Buna başlamağa Hak kudret-bağış oldu, ikmâlîne de muvaffak buyurur inşâallah.

(عَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ) (Bakara 2/216) [Olur ki, bir şey sizin için hayırlı iken, siz onu hoş görmezsiniz. Yine olur ki, bir şey sizin için kötü iken, siz onu seversiniz.], (وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ) [Bir şey sizin için kötü iken, siz de onu hoş görmezsiniz] de vâki olur, buyurdular. Hem hazzetmezsiniz hem de hakkında şerdir.”

“Ravza-i Mutahhara’yı ziyâretle namaz kıldım, duâ ediyordum. Hazret-i Resûl Efendimizin sağ tarafımdan zuhûr ile şu âyet-i kerîmeyi okuduklarını işittim: ﴿فَلَا تَسْتَلْنِ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ﴾ (Hud 11/46) [O halde hakkında hiçbir bilgin olmayan şeyi benden isteme.]”

“Bir gün ashabdan Hazret-i Rebîa radiyallâhu anh Hazret-i Fahr-i âlem sallallâhu Teâlâ aleyhi ve sellem Efendimiz’e, ‘Ya Resûlallâh, Rebîa bendeniz ricâ’ eder ki fakirhâneyi teşrîfle cemâatle namaz kılasınız.’ Hazret-i Peygamber Efendimiz sallallâhu Teâlâ aleyhi ve sellem ‘Peki yâ Rebîa, geliniz’ buyururlar. Bir gün mescidde edâ-yı salâtın sonra ‘yâ Rebîa, sana geleceğiz.’ buyururlar ve hâne-i Rebîa’yı teşrîf buyururlar. Ashâb-ı kirâm da gelirler. Hazret-i Peygamber Efendimiz sallallâhu Teâlâ aleyhi ve sellem Rebîa’nın gösterdiği odada cemâatle nâfile namaz kılarlar. Ba‘de’s-salât duyan ashab da gelirler. Hazret-i Rebîa taam hazırlar. Hazret-i Resûlullâh Efendimiz sallallâhu Teâlâ aleyhi ve sellem sohbet buyururlarken ashâbdan bir zât: ‘Keşke falân da bulunsaydı.’ der. Orada bulunan ashâbdan diğer biri «لَا هَذَا الْمُنَافِقُ» [Hayır, o münâfiktir.] der. Resûl Efendimiz sallallâhu Teâlâ aleyhi ve sellem «لَا تَقُلْ» [böyle konuşma.] buyururlar ve sohbe devâm buyururlar. Birinci zât yine ‘Keşke falân da bulunsa idi.’ der. Diğer zât da yine «لَا هَذَا الْمُنَافِقُ» der. Fahr-i âlem Efendimiz sallallâhu Teâlâ aleyhi ve sellem: «لَا تَقُولُوا! مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ [قَدْ] دَخَلَ الْجَنَّةَ» [Böyle söylemeyiniz, kim lâ ilâhe illallah derse cennete girer] buyururlar. Üçüncü def’a yine aynı sûrette tekrâr eden muhâvere üzerine «لَا تَقُولُوا! مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حَرَّمَ النَّارَ عَلَىٰ جَسَدِهِ» [Böyle söylemeyiniz, kim lâ ilâhe illallah derse, onun bedenine ateş haram kılınmıştır] buyururlar.”

“Eski peygamberler zamanında ümmetleri kendilerini unuttuğu için resimleri yapılyordu. Fakat Hazret-i Muhammed sallallâhu Teâlâ aleyhi ve sellem bunu men‘ buyurdu. Çünkü, ümmet-i Muhammed’den sallallâhu Teâlâ aleyhi ve sellem bir adam eğer çalışır ise her istediği[nde] peygamber kendisine temessül eder, gözükür, Peygamber kendisi ile görüşür. O halde resme hâcet kalmaz.”

“Siz çalışırsanız ben size gelirim, çalışmazsanız yorulur, bana gelirsiniz.”

“Kadınlar ilaç, sağlık vermek üzere taraf-ı risâletten me‘mûrlardır.”

“Sekerât-ı mevte düşenlerin yanında dilindeki kuvvete göre ya *lâ ilâhe illallâh* veyâhut *Allah* deyiniz. Bir defâ *lâ ilâhe illallâh* veya *Allah* derse lafi kesin. Şayet bu adam bundan sonra dünyâ kelâmı ederse yine tekrâr *Allah, Allah* deyiniz. Bir defâ yine *Allah* deyince yine kesiniz, buyurdular.”

“Gıyâben bîat vermek âdetimiz değildir. Yüz kere istiğfâr yüz kere de salât u selâm okusun. Bir de, «أَنْزِرِ الشَّيْءَ ذَلِكَ الشَّيْءَ، نُورُ نُورِ الشَّيْءِ ذَلِكَ الشَّيْءِ» [Bir şeyin eserinin eseri, o şeyin kendisidir. Bir şeyin nurunun nuru, o nûrun kendisidir] olduğunu bilsin, buyurdular.”

[6. Mektup]

Bihî

Huzûr-ı âlî-i birâder-i ekremime

Ehî fillâhım, birâder-i erşedim Efendim,

Mektûb-i vefâ-allâmeleri yed-i ihtirâma vâsıl olunca neş'e-i kalbiyyenizin te'siri rûhen cismen hastalığıma şifâ-bahş oldu. Öyle bir hâldeyim ki dâimâ bu gibi yüksek rûhlarda zuhûra gelen vâridât ve ilhamlardan akseden gıdâ-yı ma'nevîlerle besleniyorum elhamdülillâh. Lutf buyrulan ve her satırından bir hakikat lem'a-nisâr olan mektûbunuz Hakk'a hamdolsun fakîre lâzım gelen dersi verdi. Hakk'a şükür, size teşekkür. İlk satırlarda olan ve mektûb göndermekde kusûrdan bahse müteallik beyânât-ı aliyelerini yüksek nezâket ve mahviyyetinizin icâbı olduğu noktasından görmekte ders telakkî ederim. Çünkü mabeynimizdeki râbîta, uhuvvet-i hakîka olduğundan bu gibi şeylerle sarsılmaz. Bunu kusûr görmek kusûrundan Hakk'a sığınırım.

Hazret-i Niyâzî kuddise sırruhûn *Dîvân*-ı hakikatlerinden nâil olduğunuz füyûzât, o zâtın mazhar olduğu tecelliyât-ı zâtîyyeye nâil ve mazhar olmaları ile zât-ı âlîlerinden tecellî buyurarak sizler de susamış âşıklara vâridât-ı kalbiyye ve ilhâmât-ı zâtîyye ile esrâr-ı tevhidî sunarsınız duâsı vird-i zebânımdır.

Fakîr son zamanlarda beden-i unsûrîde hâsıl olan avâriz gönül âleminde devâm eden kabz dolayısıyla muhtâc-ı şefâat olduğumdan, hakkımda göstereceğiniz ma'nevî duâ ve himmetiniz nezd-i Azîmimizde rehîn-i kabûl olarak *Dîvân*'ın yarından biraz aşağıda:

Ey kudret ıssı pâdişâh lutf eyle açiver yolum

Bağlandı her yanım şehâ⁶⁸ lutf eyle açiver yolum

Şol ism-i zâtın hakkıçün cümle sıfâtın hakkıçün

İzz ü şânın⁶⁹ hakkıçün lûtfeyle açiver yolum

münâcâtları ile dehâlet ederek Efendimizin fazl u keremlerine ilticâ ile Hakk'ın takdîrât-ı ezeliyyesine boyun bükerek zillet kapısını beklemeğe kudret-bahş olmasını yine Zât'ından beklerim. «اللَّهُمَّ وَفَّقْنِي لِمَا تُحِبُّ وَتَرْضَاهُ مِنَ الْقَوْلِ وَالْعَمَلِ» [Allahım, sevdiğin ve râzı olduğun söz ve amele beni muvaffak eyle.]

Ki bildim cümle Hak imiş arada gayrı yok imiş⁷⁰

Be-küllî anda gark imiş ne ben varım ne irfânım

hakîkatinin zevk-i hakîkîsinin zâikî olmakla bî-vücûd olduğumu îmânen değil de, ıyânen tahakkuk etmesini de lutf buyururlar ümîd ve i'tikâdımı red buyurmazlar. Çünkü rahmeten li'l-âlemîndirler.

68 i şâh. Bk. Mısri, *Dîvân*, 299.

69 sebâtun. Bk. Mısri, *Dîvân*, 299.

70 Ki bildüm vech-i cânânı kamuda sezdim Allah'ı. Bk. Mısri, *Dîvân*, 302.

Mübârek leyle-i Regâib tekâmîl ümmet-i Muhammed aleyhissalâtü vesselâm hakkında vesîle-i necât ve tekâmîl kâinât hakkında hakîkî idrâk ile te'sîs-i adâlete sa'y u gayrete sâik olur inşâallah. - «وَاللّٰهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ / لِمَا يَشَاءُ / وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ» - [Dilediğini /dilediğine/ eriştirir. O Azîz ve Hakîm'dir.]

Hazretin *Dîvân*'ını mütâlaa buyurdukça ittîlâ' olunan hakâyıktan fakîrin de istifâzası için lütufta bulunmanızı ve böylece vazîfe-i uhuvveti îfâ ile *ve tevâsav bi'l-hakkı* emr-i celîlinin hükmünü îfâ eylemelerini cân u gönülden niyâz ederim. Muhterem efrâd-î âilenize hürmet ile selâm ve duâ eder ve cümlesinin her umûrunda tevfikât-ı kâmile-i ilâhiyyeye mazhariyetlerini tazarru' eylerim kardeşim, efendim.

Ahkaru'l-ibâd

Mehmed Ali

31 1 sene 1958

[7. Mektup]

Bihî

Farîza-i hamd ü senâyı ve vecîbe-i salât ü selâmı ba'de'l-edâ

Muhterem ehî fillâhım efendim,

Mübârek leyle-i Mî'râcî tebrîk vesîlesiyle vâki' olan tazarruâtınız ne hoş. Fakîriniz de aynı tazarruâtı sizden mülhem olarak tekrârladım. Mazhar-ı kabûl olarak semerâtını iktitâfa cümle ümmet-i Muhammed aleyhissalâtü vesselâm ile birlikte bizleri de muvaffak buyurması ümîd-i kavîsiyle mütesellî oluyorum. Cûd u kerem, fazl u niam sâhibinden başka ne beklenir?

Hazret-i Niyâzî kuddise sırruhû Efendimizin *Dîvân*'larında vâki':

Ehl-i Hak olmak dilersen zevk⁷¹-i tâat terkin it

İçini saf eyleyigör var kıyâfet terkin it

Diğer bir yerinde de:

Zühdünü ko aşka düş ehl-i cenân itsün seni

Pîr-i aşka kulluk it cânâna cân itsün seni

Azîzimiz sultânımız Efendimizin: "Ehlullâh yanında kerâmâtın ecell ü a'zamı tâatle telezüz eylemektir" kelâm-ı kudsîleri arasında zâhiren bir mübâyenet var mı acaba diye bir hâtıranızdan bahisle fikr-i âcizânem soruluyor.

Âh azîz kardeşim, bu hususta benim gibi her ân gaflette pûyân bir abd-i âcizden ne cevâb sudûr edebilir? Yalnız hazerât-ı ehlullâhın âsârlarında tesâdüf eylediğim ve hazerât-ı azîzânımın fem-i saâdetlerinden zuhûr eden kelimât-ı kudsiyyelerinden anlayabildiğim mertebeden bence hiçbir mübâyenet yoktur. Şöyle ki her ikisi de aynı şeyi buyuruyorlar.

İsti'dâd-ı ezeliye göre insanlar ubûdiyetlerinde esaslı iki yoldan yürürler. Biri mücâhede-i nefis, diğeri de mücâhede-i Hak. Ya'nî birisi nefsi kahr ile tasfîyeye çalışarak sıfât-ı beşeriyyesini sıfât-ı Hakk'a tebdil; diğeri de doğrudan doğruya Hakk'ın zâtıyla meşgûl olarak kısa yoldan vuslata ermek cihetini ihtiyâr etmiş olanlardır. Mücâhedesinde nefsinin görenler dâimâ arzû-

71 zerk. Bk. Mısri, *Dîvân*, 171.

yı behişt ve havf-i dûzâh ile mütereddid olduklarından ve tâatta buldukça zevk-i rûhânî ile kendilerinde hâsıl olan lezzetten ötürü onu ararlar. Ve böylelikle îfâ eyledikleri amelde dâimâ kendilerini fâil görürler. Ehl-i Hak olanlar ise kendisini fâil-i hakîkinin elinde makhûr görerek Hak beni rızâsı ve sevdiği yolda mı kullanıyor yoksa rızâsı olmadığı ve sevmediği yolda mı kullanıyor diye dâimâ bunu murâkabe eder. Ve hayırda kullandığı işlerde hamd ü senâ ile Hakk'a şükreder. Ve şerde kullandığını görünce ve anlayınca hemân Hazret-i Âdem gibi ve Havvâ aleyhisselâm gibi ﴿رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفُرْ لَنَا﴾ (A'râf 7/23) [Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamazsan] ile istiğfârda bulunur ve hakîkatte şerrin de Hakk'ın ef'âlinde olduğunu lâkin âdâb-ı Muhammediyye'den olarak zâhiren şerri kendine izâfe etmeğinin vecîbe-i ubûdiyet olduğunu Kur'ân-ı Azîmü's-şânda Hazret-i İbrâhim aleyhissalâtü vesselâmın ﴿هُوَ يُطْعَمُنِي وَيَسْقِينِ * وَإِذَا مَرَضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ﴾ (Şuarâ 26/79-80) = âyet-i celilesindeki beyânât-ı kudsiyyeleri ne güzel anlatır! Allah beni yedirir, içirir; hasta olduğum zaman şifâsını verir, buyuruyorlar. Yedirmek, içirmek sıfat-ı cemâlin âsârı olduğundan doğruca Hakk'a ve hastalık ise sıfat-ı celâlin âsârı olduğundan nefse hoş gelmediğinden onu zâhiren kendisine, bâtinen Hakk'a veriyor. Ve tevhîdden zâhiren ayrıldığından dolayı da sonunda ﴿إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ (Zümer 39/53) [Doğrusu O, çok bağışlayıcı ve çok merhametlidir] diye istiğfârda bulunur.

“Zevk-i tâat terkin it” kelâm-ı âlîlerinden maksad, tâati terk değil, o tâati zevk şirkinden kurtarmaktan, bu husûsda tekml ehlullâh müttefikdirler. İşte ikinci mısırâda bunu te'kid ve tefhîm ediyor. “İçini sâf eyleyigör var kıyâfet terkin it.” Derviş elbisesini sûrette giymiş ve kendini enzâr-ı nâsda öyle göstermiş olsan da, içinde o yolun yolcularında bulunması lâzım olan i'tikâd ve ahlâk-ı Muhammediyye aleyhissalâtü vesselâm bulunmadıkça zâhir kıyâfetten ne fâide hâsıl olur? Belki nihâyetsiz ziyanlar husûle gelir.

Zühd hakîkatte Hakk'ın zâtından başka her şeyden ferâğattir. Ya'nî dünyâ ve dünyâda mevcûd her türlü eşyâ insân-ı kâmile musahhar ve hâdimdir. Onları Hakk'ın ta'yîn buyurduğu işlerde ve çizdiği hudûd derecesinde kullanıp nefsanî arzulara kullanmamak lâzımdır. Bunlarda ne kadar kuvvetli olursan ol seni cennete îsâl eder; Hakk'a îsâl etmez. Hakk'a îsâl edecek şey «الْإِنْسَانُ سِرِّي، وَسِرِّي سِرُّهُ» [İnsan benim sırrımdır; sırrım onun sırrıdır.] hadîs-i kudsiyye beyân buyrulan aşkıdır. Bu da ancak pîr-i aşka kulluk etmekle olabilir. Sen de bu mertebeye yükselmiş ve bu verâset-i Muhammediyyeyi tahakkuk etmiş bir mükemmil-i hakîkiye cânını fedâ ile ermeğe Hak'dan kudret niyâzında bulun, demek olur.

Gelelim hazret-i Azîmimiz kudde sırûhü Efendimizin “Ehlullâh yanında kerâmetin ecell ü a'zamı tâatle telezzüz eylemektir.” kelâm-ı kudsilerindeki derin noktaya.

Evlîyâ tabakât tabakâttır. Çalışan ve sıdkla evâmîr-i ilâhiyyeye itâat ve nevâhîsinden kaçman kimselerde türlü hâlât zuhûr eder. Suda yürümek, havada uçmak, kalbden geçeni bilmek ilh... Bu gibi hâlâtın kendilerinde zuhûruyla o kimselerin ehlullâhdan olması lâzım gelmez. Bunlar âlem-i sıfâttandır. Nasârada, yahûdilerde de olabilir. Öyle olunca kendilerinde bu gibi hâlât zuhûr eden birini gördüğünüz gibi hemân “kâmil bir velîdir, bak neler zuhûr ediyor” diye kapılmayınız. Çünkü böyleleri henüz tevhîd-i zâta nâil olmamış olduklarından her zaman bir

mekre uğrayabilirler. Kur’ân-ı Kerim’de şeytanın “yâ Rabbi ben onları iğvâ ederim” diye vâki’ olan beyânâtına karşı Hakk Celle ve Alâ’nın ﴿إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ﴾ (İsrâ 17/65) [Şüphesiz, (gerçek) kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin olmayacaktır.] kelâm-ı kâhiresiyle zâtına izâfe buyurduğu tecelliyât-ı zâtiyye erbabıdır ki ki ancak bunlar tasallut-ı şeytandan masûndur. İşte bu zevât-ı âlîde her türlü kudret ü kuvvet bulunduğu halde bunlar ancak ubûdiyet ile iftihâr ederler. Ve o hususta son derece ihtimâm buyururlar. İşte bunların nezdinde kerâmât kendilerinin abdiyyetini unutmamak, kendilerine ihsân buyurulmuş olan vücûb-i zâtîden gayrı ne kadar sıfât var ise onunla fahretmezler. Yalnız lüzûm-i hâlinde tahdîs-i ni‘met hakkındaki emre istinâden bâzî şeyler buyurur ki bu da rahmeten li’l-âlemîn olmaları hasebiyle kendilerine ilticâ etsinler de mazhar-ı âtîfet olsunlar diyedir. İşte bu gibi zevât-ı âliye evâmir-i ilâhiyyeyi ifâya kudretleri olduğu zaman -ya’ni hâl-i sahve buldukları zaman- ferâiz-i ilâhiyyenin kâffesin ifâ buyururlar. Lâkin bunu zevk-i hissî ile ifâ buyurmazlar. Kendileri yok; Hak ifâ buyurur. Bundan anlayacağımız keyfiyet şudur ki, ahkâm-ı şerâiyâ ne derece sıdk ile çalışılır ise iş o derece esâslı olur. Lâkin birçok şerâiti olduğundan, onu ifâya da herkeste de ihsân-ı ilâhî olan isti’dâd bir derecede olmadığından, o kemâle sağlam i’tikâd ile bağlanarak ubûdiyet vazîfesi ile emrolunan şeyleri ifâya Hak kudretince olsun duâsıyla secdeye kapanarak kalbin secde-i hakîkiyi ifâsını taleb-i dâimde olmakla Hakk’ın mukadderâtının zuhûruna intizârda bulunmak ﴿كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾ (Rahmân 55/29) [O her an yaratma hâlinindedir.] düşünüp havâdisât-ı dehr ile üzülmemek, yolunda bulunmakla gamm ü hemmden halâs ile tevhd-i sırfa nâiliyet tazarruu vird-i zebânımız olsun. Âmîn.

İşte azîz kardeşim, fakîrin anlayabildiğim budur. Her iki azîzin ifhâm buyurmak istedikleri aynıdır. Onlar aynı menba’dan alırlar. Bu sebepten aralarında tenâzu’ olmaz. Zâtiyyûn derecesine varmayanlar arasında ihtilâf olur. Bu hususları daha açıkça anlatacak bir iki misâl de ileride yazmağa Hak muvaffak buyurur inşaallah. Bâkî, - «وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ / لِمَا يَشَاءُ / وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ» - [Dilediğini /dilediğine/ eriştirir. O Azîz ve Hakîm’dir.]

Niyâzî Dîvân’ını Hazret-i Nûru’l-Arab[i] takrîr buyurmuş, ihvân zabdetmişler. Bir nüshası Hüseyin Bey’de var, alıp okumak istiyorum. Şâyet vücûd-i unsurî müsâid olur da okursam, müşkil yerleri kolaylaştırır beyânâtı iktibâs ederek arzederim inşaallah. Bâkî hüvallah.

Göztepe

Bende-i azîzân ahkaru’l-ihvân

Mehmed Ali

18 Şubat sene [1]958 Salı

Azîzimiz sultânımız kuddise sırruhû Efendimiz “Ara sıra virdinizi bırakınız ki âdet hükmünü almasın. Nâfile namaz kılmak hoşunuza gidip de zevk almağa başladığınızda onu bırakın. Kur’ân’ı okuyunuz. Velhâsıl tâatiniz zevk neticesi olmasın” buyururlardı. “Zevk-i tâat terk it” kelâmının şerhidir.

Refîka-i muhtemeleri hanımefendiye de arz-ı hürmet ve takdîm-i güldeste-i tahiyât eyleyerek tekmil âile efrâd-ı âilenizle birlikte kalp safâsı beden hafifliği ile tevhd gülîstânında seyr-i rûhânî ile mi’râc-ı hakîkiye nâiliyet duâsını ref’-i bârgâh-ı ahadiyyet eyleyim efendim.

[8. Mektup]

Bihî

Es-selâmü aleyküm

Ehî fillâhım muhtâc-ı duânızım,

Emîn olunuz ki son günlerde öyle hâletler geçirdim ki ta'rif edemem. Ancak bir iki gündür kendime gelebildim. Her gün bir türlü hâl ile imtihan geçiriyorum. İmtihânı kazanamıyorum. Bu sebepten va'dimi ifâ edemedim. Kudret bahşetmiş Zât'ından niyâz ediyorum. Beş altı gün sonra muvaffak olur, duânız sâyesinde de neş'elenirim inşaallah. Ellerinizden öper, âilenizin ayrı ayrı saâdetleri duâsını ref'-i bargâh-ı ahadiyet eylerim.

İki gün sonra Vehbi Bey oğlumuzun bir kerîmeleri olduğunu haber aldım. Dilimden şöyle bir şey çıktı: "Bârekallâh nâil olsun uçlere; [?.] ile yükselirsin göklere."

Şeref-i hulûlü takarrub eden mübârek Ramazân cümle ümmet-i Muhammed'e (aleyhissalâtu vesselâm) vesile-i rahmet-i Rahmân olsun. Bizler hakkında da mûcib-i afv u gufrân olarak kurb-i Hudâ'ya süllem-i hakikat olması duâsı vird-i zebânımız olsun kardeşim, efendim.

Râcî-i afv-i ilâhî

Mehmed Ali

13 Mart sene [1]958

[9. Mektup]

Farîza-i hamd ü senâyı ve vecîbe-i salât ü selâmı ba'de'l-ifâ

Ehî fillâhım birâder-i erşed ü ekremim efendim,

En munkabız bir zamânda mektûbunuz geldi. Hikmet-i Hudâ sizdeki safâ kalbe aksederek kabz basta döndü. Amân cânım; her nasılsa uzun zamân arz-ı hürmet etmek mümkün olmadı gibi serd-i ma'zeretle kuru muhabbetimizi bozmayalım. Arada ecnebîlik yok. *Niyâzî Dîvân*'ı hakkında verilen ma'lûmât fakîri çok sevindirdi. Himmetiniz şâyân-ı şükrân, mazhar-ı lutf-ı Rahmân olacağı da şüphesiz. Hazret-i Azîz kuddise sırruhû Efendimiz bu mübârek *Dîvân*'ı okumağı tavsiye buyurmuşlar. Nûru'l-Arab[i] kuddise sırruhû hazretlerinin de anlaşılmasının teshîli için ihvâna takrîr sûretiyle esrârını ifhâma inâyet buyurmaları da büyük bir lutuf değil mi? Böyle bir eser-i kıymetdârı neşr, fevâidi için yeni harflere çevirmeğe niyet-i hayriyesinde bulunana Hudâ-yı Celle ve A'lâ muvaffakiyet vermez mi? Behiç Bey⁷² oğlumuzun da bu husûsda isr-i pedere imtisâlen ibrâz-ı muâvenete gösterdikleri gayret ile iltifât-ı hazerât-ı azîzâna mazhar olacakları bedîddir. An-karîb hitâmı da inâyet-i ilâhiyye ile müyesser olarak âşikân-ı ârifâna şerbet-i ma'rifet olur. Bu vesile ile de hazerât-ı azîzânın füyûzât-ı bî-nihâyelerinden hisâbsız ihsâna, nihâyetsiz envâra nâil olursunuz duâsını tekrâr tekrâr ref'-i bârgâh-ı ahadiyyet eyleyerek vazîfe-i uhuvveti ifâya, kandil tebrîki ile birlikde müsâraat eylerim.

Tekmîl âile efrâdına ve görüştüğünüz ihvânın cümlesine selâm ve duâ ederek füyûzât-ı rabbâniyyeden nihâyetsiz envâra nâiliyetinizi ve kalb safâsı beden hafifliği ile âfiyet-i hakîkiye şükre muvaffak olmaları duâsını ref'-i bârgâh-ı ahadiyyet eylerim

72 Nuh Naci Erdem'in küçük oğludur. Bk. Erdem, *Hâtralar*, 12.

Havaların gittikçe soğuması ve rutübetli olması dolayısıyla bir tarafa çıkamıyorum. Dün akşam lutfen keremen teşrif buyurup yarım saat kadar mazhar-ı sohbeti olduğum Efendimiz Hazretiyle zât-ı âlîlerinin de zıkr-ı cemîliniz yâd ve senâ-yı âlîninle rûha neş'e-bahş oldular. «يَا رَبِّ خُذْ بَأْرَمَةَ قُلُوبِنَا إِلَيْكَ، وَاجْعَلْنَا مِمَّنْ تَوَكَّلَ فِي جَمِيعِ أُمُورِهِ عَلَيْكَ، عَمَّنَا بِرَحْمَتِكَ الَّتِي لَدَيْكَ وَفِي يَدَيْكَ» [Ya Rabbi! Kalplerimizin dizginlerini sende tut, bütün işlerinde sana tevekkül edenlerden eyle, katındaki ve elindeki rahmetinle bizi kuşat.] duâsıyla ma'rûzâtıma hıtâm verir, sonsuz hürmet ve ta'zîmle ellerinizden öperim.

Râcî-i afv-i ilâhî

Mehmed Ali

19 Ocak sene [1]959

[10. Mektup]

Bihî

Farîza-i hamd ü senâyı ve vecîbe-i salât ü selâmı îfâdan sonra

Ehî fillâhım üstâd-ı melek-simâtım efendim,

Havaların ıtıratsızlığı daha doğrusu gafletimin cezâ-yı hayrı olarak zuhûr eden beden-i unsûrîdeki müvâzenesizlik hasebiyle epey zamandır istifsâr-ı hâtır-ı şerîflerine muvaffak olamamışdım. Biraz evvel Ahmed Bey⁷³ oğlunuz ve oğlumuzdan biraz nâ-mizâç olduğunuzu öğrenince üzüldüm. Heman Şâfi-i hakîkî olan Zât-ı Ecell ü A'lâ'dan şifâ temennisinde bulundum. Bu yolun sâlikleri bu gibi hedâyâ-yı ilâhiyye ile mütena'im olup hedâyâyı gönderen Zât'a şükür secdesini îfâ ile izâlesi için de yine Zât'ından istiânedede bulunmakla vazîfe-i ubûdiyyeti îfâya müsâraat hazerât-ı ehlullâhın vesâyası muktezâsıdır.

Hazret-i Bâyezîd kudde sırruhü bir gün acıkıp ağlamış. “Amân yâ Bâyezîd sen de mi?” suâlîne «جَوَّعَنِي لِأَبْنِي» Ya'nî “ağlayayım diye acıktırdı” [dedi.⁷⁴] Hakk'ın kahrına mukâvemet kulun harcı mı? Allah'ın istemediği, kula Allah'dan şikâyetdir. Bu cihet sizce müsellemtân olduğunuzu bildiğimden sizin hastalığınızın sırr u hikmetini tamâmıyla ihâta edemeyen mukarrabînizi berây-ı tesliye için yazdım ki sizi üzmesinler. Ve siz de onlara ﴿إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ (Bakara 2/30) [Ben sizin bilmediklerinizi bilirim.] buyurarak kendilerini memnûn kılarırsınız. İhtimâl son zamanlarda *Niyâzi Dîvân*'ı şerhinin yazılmasında biraz fazla yorgunluk a'sâbı yormuşdur. Şimdi güzelce istirâhat, çabuk beden ve vücûd müvâzenesi tanzîm eder. Havalar da gittikçe düzelmeğe başladı. Bayram ertesi İstanbul'a teşrif olunur. Bendenize de Nisan'a kadar evden çıkmamağı doktor tavsiye etti. Mübârek Ramazân-ı şerîfi rahatça geçirir, bayramı da hakîkî ıyd-ı ekber olarak müşâhede eder ve duânız berekâtıyla tekâmül ümmet-i Muhammed aleyhissalâtu vesselâm da sulh u müsâlemete kavuşarak umûm dünyâda beklenen refâh, insanlar arasında ülfet ü muhabbet hâkim olur inşaallah.

«اللَّهُمَّ أَلْفَ قُلُوبَ أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ، اللَّهُمَّ أَلْفَ قُلُوبَ أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، اللَّهُمَّ أَلْفَ قُلُوبَ أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ» [Allahım! Ümmet-i Muhammed'in gönüllerini birleştir, Allahım! Ümmet-i Muhammed'in gönüllerini birleştir, Allah O'na ve âline salat eylesin. Allahım! Ümmet-i Muhammed'in gönüllerini birleştir.]

73 Nuh Naci Erdem'in büyük oğlu. Bk. Erdem, *Hatıralar*, 12.

74 Muhyiddin İbn Arabî, *Fütûhât-ı Mekkiyye*, çev. Ekrem Demirli (İstanbul: Litera Yayınları, 2011), 16/48.

Yâ Rab kullarına merhamet, yâ Rab kullarına merhamet, yâ Rab kullarına merhamet. Efrâd-ı âilenizin her birine ayrı ayrı selâm ve duâlar eder, hâne halkının da selâm ve hürmetlerini sunar, mübârek ellerinizden öperim. Cenâb-ı Hak cümlemizi her husûsta tevfi-kât-ı kâmile-i ilâhiyyesine mazhar buyursun. Âmîn.

وَكَمْ لِلَّهِ مِنْ لُطْفٍ خَفِيٍّ
وَكَمْ يُسِرُّ أُنَى مِنْ بَعْدِ غَسْرٍ
يَدِقُّ حَفَاهُ عَنْ فَهْمِ الذَّكِيِّ
وَفَرَّحَ كَرْبَهُ الْقَلْبُ = الشَّجِيِّ
وَتَأْتِيكَ الْمَسْرَةُ بِالْعَيْبِيِّ
فَتَقُ بِالْوَادِ الْفَرْدِ الْعَلِيِّ
إِذَا ضَاقَتْ بِكَ الْأَحْوَالُ يَوْمًا

Allâh'ın öyle gizli lutufları vardır ki en zekî adam bile onu anlayamaz.

Allâh'ın öyle kolaylıkları vardır ki nice güçlüklerden sonra zuhûr eder. Mahzûn kalblerin hüznünü dağıtır.

Öyle işler vardır ki sabahleyin sen onu kötü görürsün. Bir de akşama bakarsın o iş seni meserretlere ilkâ eder.

Bir gün ahvâl dar olup sıkışır isen hemân Vâhid, Ferd ve Alî olan Zât-ı Ecell ü A'la'ya i'timâd et.

Bunu bir yerde görmüş, toplu bir tevhi-d dersini olarak pek zevkime gittiğinden sevdiklerime okuyorum. Sizce zevki ve hakikî ma'nâsı ma'lûm olduğundan şüphem yok. Aynı şeyin muhtelif tarzda ifâdesinde ayrıca bir tat olduğundan yalnız elfâzı i'tibârıyla takdîme cesâret ettim. Bâkî Hû.

Râcî-i afv-i ilâhî

Mehmed Ali

27 Şubat sene [1]959

[11. Mektup]

Bihî

Huzûr-ı âlî-i birâder-i eazz ü ekremime

Mecma-i fezâil ehî fillâhım Efendim,

Lutf buyrulan mektûbunuzun fakîrde husûle getirdiği sürûru ta'rîfe muvaffak olamayacağımdan Hudâ'ya hamd ü senâ, zât-ı âlîlerine de teşekkürü edâyâ müsâraat eyledim.

Hakk'ın cilvesine bakınız ki bendeniz de o gün size bayram tebrîği yazmak istiyordum. Lâkin evdeki hâtuncukların rahatsızlığı dolayısıyla muvaffak olamadım. Ertesi günün sabahleyin takvimi kopardığımda o günkü günde Hazret-i Hacı Bayrâm Velî Efendimizin

Noldu bu gönlüm noldu bu gönlüm

ilâhîleri yazmasın mı? O kadar zevkyâb oldum ki, elhamdülillâh. Yâ Rabbi lutfuna bî-nihâye şükür. Bak, yazmağa niyet ettim diye kaleme sarıldım. İkinci bir sevinç, mektûbunuzu getirdiler. Hemân açıp da rahatsızlığınızın mübeddel-i âfiyet olduğu müjdesini ve İstanbul'a gelmek arzusunda bulunulduğu ikinci tebşîrâtı da okuyunca, bu seneki bayram hakikî bir bayram olacağından ve ümmet-i Muhammed aleyhissalâtu vesselâm hakkında da vesîle-i necât ü saâdet ve umûm-i beşeriyet hakkında da hakikati idrâk ile "amân yâ Allah" diyerek

Hakk'a dehâlet ve ilticâ ile ﴿وَأِنْ جُنْحُوا لِلْسَّلَامِ فَأَجْنَحْ لَهَا﴾ (Enfal 8/61) [Eğer onlar barışa yanaşırlarsa sen de onlara yanaş] âyet-i celilesi hükm-i münîfi mûcibince sulh u salâha rızâ ile gazab-ı ilâhiyyenin vukûundan masûn kalınarak mev'ûd ferahlık devresinin zuhûruna sarsılmadan nâil olunur inşâallah.

O gün hoşunuza gidecek bir iki şeyi de Hak gözüme ilişdirdi. Bir terceme-i hâl kitabında şâir Eşref'in bir kıt'ası ile bir de bir beyti ne kadar hoş!

*Çâr-ı yârin adedi çâr kitâba eşiddir
Şart-ı İslâm gibi Âl-i abâ da beşdir*

*Ali'den isterim Kevser, şefâat Fahr-i âlemden
Müheyyâdır husûle gelse bunlar rahmet-i Bârî
Nasıl husn-i tesâdüf eylemiş ebced hesâbıyla
Muhammed'le Ali kaçsa odur Rabb'in de mikdârı*

Muhammed: Mîm, 40 + Ha, 8 + Mîm, 40 + Dal, 4 = 92

Ali: Ayn, 70 + Lam, 20 + Ya, 10 = 110

Rab: Ra, 200 + Ba, 2 = 202

Muhammed Ali: 92 + 110 = 202

İşte fakîri neş'elendirdiğimizin ma'nevî mâddî mükâfâtını Hakk'ın zâtından diler ve bu husûsda himem-i kudsiyyeleri Hakk'ın *kün* emr-i şerîfi olan fem-i azîzden zuhûr edivereceğinde de tereddüt edilmez, değil mi kardeşçiğim?

Artık dört gözle İstanbul'a gelmek niyet-i hâlisânenizin zuhûruna intizâr eder; lâkin ân-ı mukadderinin ta'yînine fikir kullanmayarak bu husûsda irâde-i Hakk'ın te'hîr veya ta'cîlini kalbe getirmeyelim. Ve şöylece münâcâtta bulunalım. Bir zât-ı şerîfin münâcâtı olduğundan zevkinize de hoş gelecek ümîdindeyim.

اللَّهُمَّ رَضْنَا بِقَضَائِكَ وَبَارِكْ لَنَا فِيهَا فَدَرْتُ لَنَا حَتَّى لَا نُجِبَّ تَأْجِيرَ مَا عَجَلْتَ، وَلَا تَعْجِيلَ مَا أَخْرَتَ، وَنَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ مِنْ كُلِّ بَلِيَّةٍ، وَنَسْأَلُكَ تَمَامَ الْعَافِيَةِ، وَنَسْأَلُكَ الشُّكْرَ عَلَى الْعَافِيَةِ وَنَسْأَلُكَ الْغِنَى عَنِ النَّاسِ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ.

[Allahım! Kazana bizi razı kıl, bize takdir ettiğin şeyleri mübarek eyle, ta ki senin hemen istediğin şeyleri sonra yapmayı, sonra istediğin şeyleri de hemen yapmayı sevmeyelim. Senden bütün belalardan afiyet isteriz. Afiyetin tamamlanmasını dileriz. Afiyete karşı sana teşekkür etmeyi dileriz. İnsanlardan müstağni kılmanı isteriz. Güç ve kuvvet ancak Alî ve Azîm olan Allah'ladır.

İştîyâk-ı derûnî şifâ-yı hakîkî olduğundan Efendilerimize karşı, bunu mütezâyiden ihsân buyurmasını yine Zât'ından tazarru' eder, boynunuza sarılır; duâ ve himeminizi ricâ ederim. Efrâd-ı âilenizin kâffesine tekmîl hâne halkıyla birlikte bayrâmı tebrik eder; her husûsda Hakk'ın tevfiikât-ı kâmile-i ilâhiyyesine mazhariyetlerini ve mazhariyetimizi niyâz ile vazîfe-i uhuvveti ifâya müsâraat eylerim. El- Bâkî hüvallâh. - «لِمَا يَشَاءُ / وَهُوَ الْعَزِيزُ» - «الْحَكِيمُ» - [Dilediğini /dilediğine/ eriştirir. O Azîz ve Hakîm'dir.]

29 Ramazan sene 1378/ 8 Nisan sene [1]959

Râci-i afv-ı ilâhî

Mehmed Ali

[12. Mektup]

Bihî

Sâhib-i kalb-i selîm huzûr-ı birâder-i ekreme

Farîza-i hamd ü senâ-yı ve vecîbe-i salât ü selâmı edâdan sonra,

Kandîl tebrîkini bildiren ve hakîkatte bir ders-i hikmet olan mektûbunuz fakîrde büyük îkâzlar husûle getirdi. Ve aynı te'sîr altında bendeniz de bir türlü istediğim halde mektûb yazmağa muvaffak yazmağa muvaffak olamadım. Seyahatiniz esnasında sevk-i tâlî' ile sizle şerefyâb olanlardan bir iki kişiden ve ale'l-husûs geldiği zamân "Cenâb-ı Hak beni kâmil bir zâtle müşerref kıldı. Epey sohbet buyurdular. Çok istifâde ettim. Size de selâmları var. İsimleri de Nâcî Erdem" deyince, "Elhamdülillâh Hak sizi seviyormuş ki birleştirmiş ve sözlerini cânınıza katmışsınız. Tekmîl hayât-ı ma'neviyenizde eseri zuhûr ederek dünyâyâ gelmekten maksad mârifetullâh ile abd-i mahz olmak olduğunu bi'l-idrâk, kible-i zâhir olan Ka'be-i Muazzama'ya cismimizi ve kible-i hakîki olan Zât-ı ilâhînin esmâ-i külliye ve sıfât-ı kudsiyenin mazharâtı olan Hazret-i fahr-i kâinât aleyhi ekmeli't-tahiyât Efendimiz Hazretlerine de özümüzü rabt ile (أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ) (Â-i İmrân 3/62) [Allah'a ve Peygamber'e itaat ediniz.] âyet-i kerimesi muktezâsı üzerine bilâ-tefrîk onlara muhabbet-i dâimede bulunarak *tehallakû bi-ahlâkullâh* ile sıfât-ı beşeriyemizi ahlâk-ı ilâhiyye ile ifnâyâ Hakk'ın muvaffak buyurması tazarruâtıyla sûre-i Fâtîha'daki *ihdina s-sırâta l-müstakîm sırâtallezîne en'ante aleyhim* yolundan vuslat-ı Hakk'a nâilîyet cümlemize lutf olunur inşaallah" dedim. Lâkin biraz sonra fakîr rahatsızlandım. O da me'mûr olduğundan sabâh erken akşam geç geldiğinden bir daha henüz konuşamadık.

İşte azîz kardeşim, kalb-i selîminizde ezeli ihsân-ı Hak olan herkesin rahmet-i husûsiyyeden hisse-yâb olması husûsundaki rahmet-i rahîmenizin semeresini bi'l-fiil gördüğümden dâimâ duânızı diler ve bu kardeşinizin ve l-asr sûre-i celîlesindeki *ve tevâsav bi'l-hakki ve tevâsav bi's-sabr* emr-i celîli ile gönlünü hoş etmenizi ricâ eylerim.

Ehî fillâhım, efendim, hâne halkı ile birlikte muhterem hanedânınızın cümlesine önümüzde Berât kandilinin vesîle-i feyz ü saâdet olması ve ümmet-i Muhammed aleyhissalâtü vesselâm ile tekmi'l beşeriyet hakkında da hakkı görerek Hakk'a tazarru' ile cihâna hâkimiyet iddiâsıyla beşeriyeti ıztrâba atmak yolunda inatlaşmaktan vazgeçerek Hakk'ın rahmetini celbe çalışmaları yolunda yürümeğe muvaffak buyurması tazarruâtıyla ve Habîb-i zîşân sallallâhu aleyhi ve alâ âlihî Efendimizin âdetâ bu zamanlar için ümmetini ikâzen buyurdıkları şu duâ-yı celîleriyle niyâzda dâim olalım: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَتَرْكَ الْمُنْكَرَاتِ وَحُبَّ الْمَسَاكِينِ، فَإِذَا أَرَدْتُ بِعِبَادِكَ فِتْنَةً» [Allahım senden hayırları işlemeyi, kötülükleri terketmeyi ve fakirleri sevmeyi isterim. Kulların hakkında bir fitne murâd ettiğinde, beni fitneye bulaşmamış olarak kendine al.] duâ-yı celîleleri ile dâimî niyâzda olalım. Hû.

Râci-i afv-ı ilâhî

el-Fakîr Mehmed Ali

28 Ocak sene [1]960

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Ateş, Süleyman. *Cüneyd-i Bağdâdî (ks), Hayatı, Eserleri ve Mektupları*. İstanbul: Sönmez Neşriyat, 1969.
- Azamat, Nihat. “Muhammed Nürü’l-Arabî”. *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, 30/557-560, Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Çağlı, Adalet Çakır. “Kuşadaviyye Yolunda Bir Müşid-i Kâmil: Ahmed Amiş Efendi ve Müntesip ve Muhipleri”. *Fâtiḥ Türbedârı Ahmed Amiş Efendi Armağan Kitabı: 101. Sene-i Devriyesi Anısına*. ed. Adalet Çakır Çağlı. 67-122. Kocaeli: KÜV Yayınları, 2021.
- Çakır, Adalet. *Abdülkâdir Geylânî ve Kâdirîlik*. 2 Cilt. İstanbul: İSAM Yayınları, 2012.
- Dal, Safer. *Sohbet Kayıtları (1-10)*. M. Fahreddin Dal Özel Arşivi, ts.
- Demirci, Mehmet. *Ali Rıza Doksanyedi Eserleri ve Şiirleri*. İstanbul: H Yayınları, 2021.
- Eflâkî, Ahmed. *Âriflerin Menkıbeleri*. çev. Tahsin Yazıcı. İstanbul: Kabcacı Yayınları, 2012.
- Erdem, Behiç. *Hâtıralar*. Ankara: Y.y., 23.11.1997. İsmail Güloğlu Kütüphanesindeki fotokopi nüsha.
- Geylânî, Abdülkadir. *Risâleler*. haz. Dilâver Güner. İstanbul: İnsan Yayınları, 2007.
- Güven, Mustafa Salim. *Çeşitli yönleriyle Azîz Mahmûd Hüdâyî'nin Mektupları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1992.
- Hacıgökmen, Mehmet Ali. “Mevlâna Celaleddin-i Rumî'nin Selçuklu Sultanları ile İlişkileri”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi/ Journal of Studies in Turkology*. 36 (Güz-2014), 115-135.
- Hallâc-ı Mansûr. *Ahbârü Hallâc*. nşr. tsh. ve tlk. Luis Massignon, Paul Kraus. Paris: Editions Larose, 3. ed., 1936.
- Halvetî, İbrâhim Hâs. *Tasavvufî Mektuplar*. haz. Mustafa Tatcı. İstanbul: H Yayınları, 2018.
- el-Hargüşî, Ebû Sa'd (Saîd) Abdülmelik b. Muhammed en-Nisâbüri. *Tehzibü'l-esrâr*. thk. Bassâm Muḥammad Bârûd. Abu Dabî: al-Mecmau's-Sakafî, 1999.
- Ibanoğlu, Fulya. “Amiş Efendi'nin Hikmetli Sözlerini Muhtevî Meçhul Bir Defter: Süheyl Ünver'in Amişnâme'si ve Çeviri Yazısı”. *Fâtiḥ Türbedârı Ahmed Amiş Efendi Armağan Kitabı: 101. Sene-i Devriyesi Anısına*. ed. Adalet Çakır Çağlı. 171-237. Kocaeli: KÜV Yayınları, 2021.
- Kaplan, Hayri. “Bahâ Veled, Şems ve Mevlânâ'nın Râzî'ye Yönelik Eleştirileri ve Râzî'nin Sûfilere/Tasavvuf Bakışı”. *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*. 6/14 (2005 Mevlânâ Özel Sayısı), 285-330.
- Konevî, Sadreddîn. *Sadreddîn Konevî ve Nasireddîn Tûsî Arasında Yazışmalar/el-Mürâselât*. çev. Ekrem Demirli. İstanbul: İz Yayıncılık, 2002.
- Külliyât-ı Hazret-i Hüdâyî*. haz. Muzaffer Ergür - Adalet Çakır. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2. basım, 2019.
- Memiş, Abdurrahman. “Oğuz, Muhammet İhsan”. *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*. 33/321-322. Ankara: TDV Yayınları, 2007.
- Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî. *Mektuplar*. çev. Abdülbaki Gölpınarlı. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri, 1963.

- Mısrî, Niyâzî. Hayatı, *Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvânı*. haz. Kenan Erdoğan. Ankara: Akçağ Yay., 2. bs., 2008.
- Muhyiddîn İbn Arabî. *Fütühât-ı Mekkiyye*. çev. Ekrem Demirli. 18. İstanbul: Litera Yayıncılık, 2012.
- Müstakimzâde Süleymân Sâdeddîn. *Tarîkat-ı melâmiyye-i şettâriyye*. İstanbul: Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Yaz., 481.
- Nasûhî Mehmed Efendi. *Vâridât-ı Kudsiyye*. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, H. Hüsnü Paşa, 776, 1b-105a.
- Öngören, Reşat. "Mektup/Tasavvuf". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 19/21-23. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Qudsi, Arin Salamah. "The exchange of letters in early Sufism: A preliminary study". *Bulletin of the School of Oriental and African Studies* 83/ 3 (October 2020), s. 391-413. <https://doi.org/10.1017/S0041977X20002657>
- Ritter, Hellmut. "Hasan Basrî'nin Kader Hakkında Halife Abdülmelik b. Mervan'a Mektubu". çev. Lütfi Doğan, Yaşar Kutluay. *Ankara Ü. İlahiyat Fak. Dergisi* 3/3-4 (1954), 75-84.
- Safvet, Ahmed Zekî. *Cemheretu hutabî'l-Arab fi usûri'l-Arabiyyeti'z-zâhire*. 2. Kahire: Mustafa el-Bâbî el-Halebî, 2. bs., 1962.
- es-Samarrâî, Yûnus eş-Şeyh İbrahim. *Seyyid Ahmed er-Rıfâî/ Hayatı ve Eserleri*. çev. Münir Atalar. İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 2013.
- Tûsî Serrâc, Ebû Nasr. *İslâm Tasavvufu*. çev. Hasan Kamil Yılmaz. İstanbul: Erkam Yayınları, 2. bs. 2012.
- Sviri, Sara. "İlk Dönem Tasavvuf Kültüründe Melâmetiyye Hareketi ve Hakîm Tirmîzî", çev. Salih Çift. *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* 4/11 (2003), 445-468.
- Tosun, Necdet. *Bahâeddîn Nakşibend/ Hayatı, Görüşleri, Tarîkatı*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2003.
- Tura, M. Nusret. *Mektuplar*. haz. M. E. Kılıç. İstanbul: İnsan Yayınları, 1995.
- Vassâf, Hüseyin. *Mürâselât/ Gül Bahçesinden Mektuplar*. haz. Mehmet Akkuş. İstanbul: H. Yayınları, 2016.